

Hinc serè ubique, vel per leges particulares, vel per coniunctivales, inducum est ius privatum penes Principem vel Baronem, seu Civitatem, adquandi pondera & mensuras, eaque reuinendi, atque hoc jus inter Regalia computari solet, ut bene Guido Papa dec. 490, quae reputatur in materia magistralis, & norant Affili. In Conflit. Regni ad legitima tempora, & in Conflit. Mercatores, Niger, incop. Regni inter prædicti 65. Bovadil. in politica lib. 5. cap. 10. num. 33. Ciriaco. controv. 1. 31. n. 3. & 4. Flamin. 5 de Rubens conf. 69. n. 26. cum seqq. vol. 2. ubi etiam eruditè, agit de ponderum, & mensuram inventione, de quo a- gunt quoque Alcias in tract. de ponderibus, & mensuris, & Borell. de magistratum tractis lib. 3. c. 15.

Prout in praxi videtur in Urbe, Præfecto Siclae & Populi Magistratus privativa injunctio eius ius adquandi pondera & mensuras, neconon ius ponderandi merces ve- nales in summa notabilis excedente libras 50. in dicta spe- cie statere grossa nonnisi ponderatoribus ad eodem Populo deputato competere, ut disc. 85. dictio juris privativi introductio non videatur a publici boni ratione extrema, ne scilicet ex generica mensurandi seu ponderandi libertate, fraudes committantur, præsternit cum extoris, qui de loci ponderum, & mensuram uia informationem non habent.

Ex qua ratione, ad exemplum Urbis & Populi Romani, rectè ex coniunctivale potuit etiam in Oppido Centrum Cellarum seu Civitatis Verulæ huc privatum ponderis, & mensuræ introducere, ut nonnisi uni persona per Communitatem deputata competeteret. Verum hoc refringendum esse dicebam inter cives & incolas, seu alios ejusdem Communitatæ subditos, quorum respectu rectè verificabantur instrumenta appalatum aliae probatio- nes, ex quibus Communitas suum ius & possessionem ju- stificare prætentebat,

Secus autem respectu portus, ac merelum, que ab omnibus mundi partibus per mare ad portum appellunt, ibique, vel in eisdem navibus, vel in repositoris occa- sione contradictionis ponderantur. In hoc enim prouis vanam dicebam Communitatæ prætensionem, tum ex amplissimo privilegio huic portui concessio per Urbanum VIII. per quod sublatius omnibus, & quibuscumque vestigialibus, gabellis & oneribus, omnimodo franchitia exenti conceditur, cum hujusmodi ius privativum ponderandi merces cum una solida statere per quemdam Officiale tenta, utpote tollens naturalem libertatem fit species servitiorum, vel oneris, quinimodo species vestigialis ex deductis per Menoch. de arbitriariis cap. 169. Gallo. resp. 10. n. 39. Rovit. dec. 17. n. 5. Farina, 9. in fragm. verbo Monopolium ac habetur in dicta Roma- na Gabella statere disc. 8. cum etiam in specie proba- batur ex eisdem appetituibus à Communitate producatis, in quibus dicitur, concedi gabellam statere seu ius ponderan- di, unde liquet hoc ius habuisse suffit inter gabellas, & emolumenta publica.

Tum clarus, quia circumscriptio etiam privilegio, attenacque sola iuris dispositione, portus dicuntur de maris Regaliis Principi competentibus, & sub eius im- media Jurisdictione, gubernio, & protectione existen- tibus, id est vestigialia, & quacumque onera, que in portu exiguntur, dicuntur de Regaliis majoribus, solum Principi competentibus, ut clare disponitur in cap. primo quia sine Regaliis, ubi Andreas, Alvarus, & ceteri Capie. in investitura feudali verbis portibus, Frecce, de subfeudis lib. 1. tit. de offic. magni Admiranti num. 26. cum seqq. Lof- fred. conf. 24. in principio & per tot. Borell. in tract. de præstantia Regis Catholici t. 9. n. 1. & n. 60. cum seqq. Aponte de potestate Prorogis tit. 10. de diversis propositiis rubr. de portu nro. 1. cum seqq. Apud quos habetur, Barones, vel inferiores Communitates juri portus non habere, nisi ex Principi privilegio, vel accidente immemorabili, cuius vigore privilegium, & quicunque alias titulus de mundo melius allegari potest. Quorum neutrum in casu, de quo agitur justificatur, & quatenus justificaretur, sublatius remanebat ex dicto novo exemptionis privilegio per Ur- banum concessio, per quod exprefse omnia, & quacumque onera revocantur.

As propterea etiam in sensu, sentientiam esse, non quidem ad favorem ponderatoris Populi Romani, ut sibi licitum est in portu cum eius statera ponderare, (ut in hac parte forsan non bene factum fuit, unde propterea id non levem dubitandi anfanam præbuit in gradu appellatio- nis in Camera) sed pronunciandum esse ad favorem mer-

catorum, & quorūcumque in portu merces contractantur, ut iuxta ejusdem portus libertatem, eis licitum es- set merces ponderare cum illis stateras, & ponderum spe- ciebus, quæ partibus vise essent, dummodo sint pondera legitima, & p. 1. ita auctoritate Superioris, qualis est Sy- clarum Praefectus, itaut est in mercatorum arbitrio uti dicta statera Communitatæ, vel illa Populi Romani, seu quacumque alia Superioris approbationem habente, quo- nam alijs portus sibi concepta exemptione, & libertate potiri non dicetur, atque effet dare infibita Commun- itatis ius exercendi jurisdictionem in portu, ita dupliciter sibi usurpando Regalia multora vestigialis speciem ab exte- ris, & non iubis ac in portu exigendo, quæ omnia iuri- dispositioni adverterunt. De hac autem materia ponderum, & mensuram agitur in dicta Romana gabellæ statera disc. 84. ac in Ferrarien. datis. & Uribinaten. pre- tiss. falsi disc. 82. & 111. seu 114.

NAZARENA PEDAGIORUM SEU NUNDINARUM

PRO DUCE REGINÆ

CUM ARCHIEPISCOPO NAZARENO.

Causa pendit in Rota indecisus.

Facta per Principem secularium concessionis juris nundinarum alicui Ecclesiæ. An exemplo à vestigialibus, & pedagiis competere dicatur mercatoribus ad hujusmodi nundinas acceditibus jure Ecclesiastice immunitati, quæ violari dicatur per ve- stigialium, & pedagiorum exactionem, & de fran- chitis & exemptionibus competentibus in nundi- nis & mercatis.

S U M M A R I U M .

- 1 *F* Abi series.
- 2 *Jus exigendi pedagia est de Regalibus, & à priva- to non possidetur nisi ex privilegio vel immemorabili.*
- 3 *Castræ & iura etiam Regali donata per Principes Ec- clesiæ sunt bona Ecclesiastica, & n. 7.*
- 4 *Nundinae sunt de regalibus, & non competit nisi ex privilegio vel immemorabili.*
- 5 *Inter privilegia nundinarum est illud exemptionis à ve- stigialibus.*
- 6 *Principes non revocat privilegia, & iura concissa Ec- clesiæ.*
- 7 *Declaratur conclusio, de qua n. 3.*
- 8 *Multa & nundinae sunt Ecclesiæ.*
- 9 *Privilégia exemptionis nundinarum, de quibus vesti- galibus intelligatur.*
- 10 *Pedagus solitus per vestigiorum ratione vestigare.*
- 11 *Qua ratione exigatur pedagium seu gabella passus.*
- 12 *Quale interesse non habeatur in confederatione circa immunitatem Ecclesiasticam.*
- 13 *Clerici negotiatori pro meribus non sunt immunes.*
- 14 *Quando Ecclesia vel Ecclesiastici tenentur ad hujusmo- di pedagia seu gabellam passus.*

D I S C . CXXXI.

A Rchiepiscopo Nazareno ab eius Cathedra & Dicœ. si, utpote ab infidelibus occupata profugo, Sedes Apostolica Ecclesiam concessit sub titulo S. Mariae de Na- zareth in insigni Oppido Barolitanio Tranen. Diœsis, ubi Sedem fixam habere posset, eidemque tractu temporis univit Ecclesiæ Cathedrales, Cannen. & Montis Viridis, cum pluribus privilegiis, juridictionibus, & prærogatiis, quibus in Nazarena Jurisdictionis sub tit. de Jurisdictione disc. 20. & per Ugelbium 7. t. Italie Sacre, ubi de hac Ecclesiæ tractat. Cumque ad Solemnitatem B. Mariae in die Annunciationis, neum ejusdem Oppidi fed alienorum adjacentium locorum incole, cum magna devotione concurrent. Hinc proinde Rex Ferdinandus Pri- mus de anno 1458. privilegium concessit nundinarum, quarum iurisdictionem, administrationem, & emolu- menta dictus Archiepiscopus haberet cum officio Magistrorum mundinarum, ac immunitati, exemptionibus, & pri- viliegis; quibus potiri solent alia publice nundinas, quæ Regno celebrantur. Cumque de anno 1495. per Regem Alphonsum Secundum concessum fuisset in feudum Leonardo Como ejus Scriba, & Consiliario ius exigendi peda- gium,

gium, vulgo passo, à transcurrentibus, prius per Regiam Curiam exigii confuerunt in ponte Cannarum proprie- dum Oppidum Baruli, satis celebris ob excidium quod Exercitus Romanus ab Annibale ibi passus est. Atque Dux Regis de familia Galeota nepos ex filio Fabii au- toris controversiarum, responsum fiscalis, ex dicto Leonardo descendens, in hujusmodi iurius seu pedagi pol- fessione effet, ejusque ministri seu facturari indefiniti il- lud exigent à quibuscumque; etiam illis qui ad prædi- cas ibi sat proximas nundinas accederet probitudo. Pretendere epiti Archiepiscopum, id adversari Ecclesiastice immunitati, unde propteræ præfatos ministros seu afficiarios, tanquam dictæ immunitatis violatores excommunicari, sed interposita appellatione ad Sanctifi- cum, & commissa per breve causa Episcopo Bitincum, hic dictæ Confuturas revocavit, unde Archiepiscopo re- currere ad Sacram Congregationem immunitatis, eo que folum informante, de mensi Martii 1660. prodit fobi favorable recipit super dicta violatione immuni- tatis. Verum altera parte recurrete, suaque iura de- ducente, cognito quod effe causa meret judicialis, ex- gens formale processum, remissa fuli ad Rotam coram Oratori, & proposta semel causa, abique resolutione, super folo incidenti attentatorum, que hinc inde preten- debarunt, ulteriorum progressum non habuit, ob super- ventu mortem dicti Archiepiscopi, in cuius locum post biennalem vacacionem ad dictam Ecclesiæ ad meas pre- ces meorumque servitorum remuneracionem per Alexandrum VII. de anno 1667. translato Franciso Antonio de Luca Episcopo Anglonem-mihi benevolentia plurimam fratre conjuncto, huic consuli quod nisi melius funda- rentur iura Ecclesiæ, abstineret a præsecutione hujusmo- di litis, quæ mihi scribenti pro dicto; Duce parum pra- babilis videbatur.

Non dubitabamus enim de competencyi dicti juris ex- gendi hoc pedagium, quod est de Regalibus, non obti- nendum, nisi per habentes hoc ius ex Principiis privilegio vel ex immemorabili, que cetera privilegia æquipoller, cum docetur de dicta Regia concessione in feudum, cum subsequente observantia plures canonizata, & demandata per Regiam Cameram Summariam. Et quod magis, ad occurrendum fraudibus & extortionsibus, quæ per hu- jusmodi pedagiorum, & passuum exactores vel afflictio- rios committi soleant, ex generali Regia provisione in toto Regno, de anno 1570. prescripta fuit taxa insculpta in marmore ad formam epitaphi in eodem ponte feci loco, in quo exactio fieri solet. Et nihilominus id deducebatur ex abundanti, quoniam cum ut dictum est, ius exigendi hujusmodi pedagij sit de Regali supremo Principi re- servatis, ad istum ejusque Magistratus, & Officiales per- tinet inspicere, an illa per privatos ab ipsius Regis subditis exigi possint necne. Unde cum iisdem Regis Officiales scientibus, approbantibus, ac demandantibus, publicè, & palam hujusmodi exactio fieret, prouis ex- traneum, ac inanem labore dicbam illum iurib. scribentium hinc inde, super hujusmodi iuris competencia, de qua inspicere non pertinet ad illum iudicem ecclesiasticum, cuius partes tantum erant agendi de confutis, quarum causa per appellationem commissa erat, quod pendebat à puncto violationis Ecclesiastice immunitatis, an adest necne.

Quatenus igitur ad istum punctum pertinet, scribentes pro Archiepiscopo insistente in generalibus latè deductis per Spad. conf. 5. & 6. lib. 1. quod scilicet ea, quæ per Re- gis & Principes scilicet Ecclesiæ conceduntur, etiam si sunt castra, & bona iurisdictionalia, seu alias iura Regia & de f. natura laicalia, efficiunt Ecclesiastica, atque nostrar. dicunt solent, Sanda Sandorum, ut in pro- posito deducunt habetur in Lucana Jurisdictionis seu Imperii sub tit. de feudi disc. 60.

Iudeoque admittentes, quod nundinae sunt de Regali- bus, ac Principi reservatis, ex gentibus prouinde, vel iudicem Principis privilegium, vel immemorabile illi æquipollente, cum ejus vigore quilibet titulus de mun- do melior allegari valeat ad text. in prima ff. de nundinis, l. prima C. eodem, ubi Bald. Salicet, & ceteri deibus latè Borelli de preficatione Regis Catholicis cap. 36. n. 11. & seqq. Apont. de potestate Prorogis tit. de diversi provis. rubr. de mercat. seu nundinis n. 1. Ripoli. Christin. & ceteri, de quibus in Immolene, nundinarum disc. seqq. Attamen di- cebant, quod penes Ecclesiæ effectæ erant Ecclesiastica, & successivæ quod carum perturbatores seu violatores

dicerentur Ecclesiasticam immunitatem violare. Ipsa- que nundinae perturbare dicuntur eo ipso, quod ab ac- cedentibus ad eas, vestigialis & pedagia exiguntur, cum inter nundinarum privilegia collecta per Borell., s. dict. cap. 38. sit istud exemptionis à vestigialibus & pe- dagiis,

Nec referre dicebant, quod ius pedagi exactio fieret ex privilegio, & auctoritate Regis ejusque Officialium, quoniam Princeps facultatis revocare non potest ea bona, seu iura & privilegia, quæ Ecclesiæ concessit, utpote ef- fecta de diverso iure & dominio, etiam exprefse dice- ret, transcribendo cum copiosis allegacionibus ea, que desuper collecta habentur per Thom. del Bene in tract. de immunit. tom. 1. part. prima dub. 2. scđ. 2. num. 7. & num. 6. cum seqq. ubi quod privilegium concessum non subdi- tis transiit in contractu irrevocabile, multo magis ubi exprefse non dicitur, cum tunc, regulando voluntatem & proposita, neque voluntum presumatur.

Hic tamen non obstantibus, reflectendo etiam ad veri- ratatem, contrarium dicebam probabilitus esse. Quidquid enim sit de veritate dicti assumpsi, quod sejetur iura Regia & ex Principiis largitione ita fiant Ecclesiastica, quod ab ejusdem Principiis alto domino, & supra posse te- trenta fiant, quod factum de facto, & in praxi non transiit abesse magis difficultate, ubi praefertur non affi- sit, sed potius relitif observantia, cui fatis in proposito deferendum est ex iis, quo habent deducta in dicta Lu- cana Jurisdictionis seu Imperii sub tit. de feudi disc. 60. Et que observantia in contrarium urgere videtur, quoniam major pars nundinarum Regni, utpote introductarum occa- sione devotionis ac solemnitatum, ex Regis privilegiis pertinet ad Ecclesiæ, earumque Praetatos, Capitulo vel g Monasteria, nedum quod emolumenta burfalia, sed etiam quod iura iurisdictionalia, facultatem scilicet deputandi di Magistrorum nundinarum aliquos Officiales, licet in hoc privilegia non sint conformia, cum in plerisque, ius seu dominium Ecclesiæ sit quoad emolumenta tantum, non autem quod iuris facultatem, & iurisdictionem. Et nihilominus juxta inconsummum obseruantiam nundinae prædictæ, earumque Magistri & Officiales, quod con- cernentia laicalia, tam in personis, quam in bonis, ipsi Regi ejusque Officialibus subscilientur.

Adhuc tamen prædictæ percurerent casum, in quo age- vocatione de revocatione ipsarum nundinarum, earumque pri- vilegiorum, quin nemp̄ exigiri vellet in iis nundinis illa vestigialia, & pedagia, quæ in aliis nundinis non exiguntur, ita laicalis proprius effet in oīnum Ecclesiæ, ejusque prædictum, directè vel indirectè tenderet. Quod in præfenti dici non poterat, illa enim exemptio, quæ jux- ta communem usum, praefertur in Regno, conceditur in nundinis, percutit illa vestigialia & onera, quæ alias ex- ditis exigi possint necne. Unde cum iisdem Regis Officiales scientibus, approbantibus, ac demandantibus, publicè, & palam hujusmodi exactio fieret, prouis ex- traneum, ac inanem labore dicbam illum iurib. scribentium hinc inde, super hujusmodi iuris competencia, de qua inspicere non pertinet ad illum iudicem ecclesiasticum, materialis, quam ratione introductionis vel contractatio- nis tempus nundinarum in eo loco per mercatores, & ne- gotiantes ratione introductionis vel contradictionis mer- cium sub nomine dohanæ seu plateæ, aut alio vocabulo solvi solent, non autem ex pedagia, que in itinere per pontes, scaphas, vel alia loca, potius ratione transitus hinc inde, super hujusmodi iuris competencia, de qua inspicere non pertinet ad illum iudicem ecclesiasticum, cuius meritis solvantur, quoniam ista, ex iis, que ha- bentur in Romana gabella ferri hoc ead. tit. disc. 6. 3. iux- ta doctrinam Bart. in t. prima ff. sic titulus num. 7. ff. de public. & l. cum pluris ff. subtilibus ff. locati, & conducti tol- videntur portus à vestigibus quam à dominis.

Ea etiam ponderata ratione, quod hujusmodi pedagia seu passus, introducta fuerint, ac exigi conseruent, pro expensis refectoriis, vel custodiæ illius pontis vel loci. Ac etiam quia non exiguntur ratione accessus ad unum vel alterum locum, sed indefinibile ob illum actum passus seu transitus materialis, non curando ad quem locum transeuntes accessus sint. Et sic vestigial non percutit ipsas nundinas, earumque particularia privilegia, quod ita intactum re- manet, neque Ecclesiæ dici potest præjudicata, seu de suo damnificata per hujusmodi oneris solutionem. Licet enim considerari posset quoddam remotum interesse ma- joris concursus negotiantum ad hujusmodi nundinas, quando nedum in ipso loco, sed per omnes passus, & in toto itinere negotiantes effent immunes. Nihilominus 12 istud videtur quoddam interest nimis remotum, & acci- dentale, non habendum in confederatione, quoniam interessa- tis etiam dici possunt Ecclesiæ effectæ erant Ecclesiastica, & successivæ quod carum perturbatores seu violatores

non possunt illas eleemosynas, & oblationes, quas alii darent, cum similibus iudicentur, & remoti praejudicis, in consideratione non habendis. Stante etiam contraria praecepta, & communi consuetudine, quia accedentes ad nundinas, praeceptim publicas & magnas, à Metropolitica Civitate Neapolis, seu aliunde cum mercibus, plurim dietramunt iste habent, atq; per plures hujusmodi passus pertinente accessuti ad plures mundinas, & de una in alteram, sive de nundinas ad aliam Civitatem vel locum pro contraria mundis, quae in mundinis vendite non essent, unde dicta exemptione efficit impracticabilis. Ideo hujusmodi nundinarum exemptione intelligitur de oneribus in ipso loco extra illarum tempus ferri solitis. Cumque transitus per ipsum pontem sit communis duabus vel tribus Provinciis, non pertinet ad gabellarium inquirere, unde transtenuentes veniant, & quo vadant, sed folum attenditor ipse transitus maritum.

Illiud etiam considerando, quod neque clericis & personae ecclesiasticae in mercimonio, ac bonis, que negotiationis causa tranvehuntur, seu contractantur, sunt immunes nisi vestigialibus aliquip eiusdem operibus ad text. in c. quamquam de censibus in festo, Clementina presenti cod. tit. Canonifici communiter collecti per Bellet. disquis. Clericalis tit. de Clericorum exemptione à munib; §. 4. n. 1. Igitur nil dicebam commune habere in proprio Ecclesiasticam immunitatem cum isto casu, in quo immunitas seu exemptione provenit ex mero privilegio laicali, quod proinde intelligentem est, prout intelligit & practicat ipsem Principis, qui privilegiorum concessione.

In proposto item hujusmodi pedagio seu oneris solvendi ratione transitus per aliquum locum, concideret confutatus

de anno 1665, in Civitate Neapolis per agentes Principis Ludovisi Domini pafus Montifucoli, seu Venticani, spicantes ad Statum seu Principatum Venustum, & agentes Collegii Romani Societatis Iesu; At scilicet debetur dictum pedagium pro tempore, quod a seculis ejusdem Collegii in Apulia aportatus ad dohomas Avellini & Atripalda, five ad Civitatem Neapolis. Tamquam utriusque partis in Curia Advocatus & benevolus respondi. Quod aut agitur de illo pedagio, quod nulla habita ratione valoris, & qualitatis, mercium in summa uniformi solvitur ex sola ratione transitus materialis pro qualibet animali onero, & tunc istud non debetur pro animalibus propriis ipsius Collegii, sed bene pro illis vectoren, qui tunc frequenter utrum pro certa mercede frumentum de loco ad locum asportant, cum hujusmodi onera spectent ad ipsos vectores, non autem ad mercium dominum iuxta dictam doctr. Bart. & habetur in d. Romana gabelle Chirurg. 63. unde propterea nihil Ecclesie intercessit, neque ea in aliquo remanet damnificata, cùm sufficiat solvere consuetam mercedem. Secus autem ubi agitur de illo onere, quod solvit ratione mercium, & juxta carum qualitatem vel valorem, cum istud pertinere ad dominum, non autem ad vectorem, id est Ecclesia debet esse exempta, cum hujusmodi frumentum recollectum in propriis fundis transportetur de loco ad locum gratiam facilioris, & melioris estimationis, unde dici non potest mercatura, in cuius causa, pro frumento scilicet empto in Apulia, ad effectum reveniens in alio loco, etiam Collegium teneri debet. Et licet respectu dicti oneris solvendi per vectores dici posset, quod illud indirecte solvi dicuntur per Ecclesiam, quae alii minorem solverent vecturam, nihilominus istud dicunt intercessit potius lucri de alieno, quam damni de proprio juxta distinctionem de qua in Mantuana seu nullius exemptionis disc. 53. & in aliis hoc cod. tit.

ANNOT. AD DISC. CXXXI. & CXXXII.

IN materia nundinarum, juxta ea, que in his discursibus habentur super conclusione, ut nundinas sint de Regalibus, pluries in facti contingentes, præterit in una Recanaten. dicere conveui, quod Regalia consistunt in illis qualitatibus, que verè, & propriè contradistinguunt nundinas publicas, & solemnes, ab aliis nundinis privatis, quas ad differentiam vulgo appellamus Mercatus, juxta distinctionem, de qua in his discursibus, & in autoritatibus ibi relatis. Circa immunitatem scilicet ad Dohanis, aliquip vestigialibus, ac etiam circa alia privilegia, quae præter, vel contra dispositionem iuriis competere solent emporibus, & venditoribus, aliquip negotiatoribus, ut ad constitutendum primam speciem nundinarum publicarum, cum prædictis, & aliis privilegiis, requiriatur privilegium Principis, quodque id sit de Rega-

libus, cum illa jurisdictione, & summaria cognitione causarum, de qua plenè agit Maran. in specul. seu præz. verb. ut judicium mercatorum, & advertitur it. de judic. disc. 42. recentiendo processus, seu causas executivas. Secus autem pro secunda specie mercati privati, occasione aliquis sollicitus, vel alius concursus populi, cum tunc eatenus non licet facere privata auctoritate hos mercatus sine licenti Gubernatoris, vel alterius judicis ordinarii loci facultatis, vel respectivæ Ecclesiastici, iuxta qualitatem diem feriarum, & non feriarum, in quibus illi stant, vel utrisque etiam in diebus feriarum, quatenus ad alios effectus dicta licentia requiratur superioris, scilicet Ecclesiastici ob concretes in die festivo, & facultatis ob prohibitas aduanitarias, ex quibus inconveniens refutare possunt, iuxta ea, que de convenientiis in iure disponuntur, sed hoc non est de Regalibus, cum pertinet ad quemcumque judicem inferiorem ordinarii loci. Ideo magna difference est inter unam ordinarii & alteram. Est bona verum, quod ista dicta meretur una ex materiis incapaces regulæ certe, & generalis, dum Regionum, seu Principatum leges, vel styls, quibus principaliiter deferendum venit, nimiam diversitatem habere videntur. Ac propterea intrat confusus error procedendi cum generalitatibus, vel attendendi auctoritates, & doctrinas in sola litera, earamque arithmeticum cumulo, vel confaricatione, non distinguendo loca, & temporis, alias circumstantias, cum quarum praepositio, diversarum Regionum scriptores loquuntur, quoniam sunt bene simili, quod omnes bene loquantur, & tamen quod male aliqua apparetur.

IMOLEN. NUNDINARUM
PRO FRANCISCO MONTANARIO
CUM COMMUNITATE.....
Causa pender cum Camera.

De nundinas seu mercatis an fieri possint absque auctoritate Principis. Et an conceitum loci nundinarum facta per Principem impotest juri privatuum, & necessarium, ita ut mutari non possit. Et de foro in quo hujusmodi questiones cognosci debent.

SUMMARIUM.

- 1 F Adi series.
- 2 Causa in quibus Fiscus habet interesse cognoscenda sunt in Camera.
- 3 Nundinae, seu mercatis sunt de regalibus, & non possunt fieri nisi de Principis concessione.
- 4 Quid, de mercatis fieri solitu singulis hebdomadis vel mensibus.
- 5 De privilegiis, exemptionibus, & prærogativis nundinarum.
- 6 An locus nundinarum possit mutari.
- 7 Loca publica Principis que sunt in communis usu, si usi concedantur, definit usus.

DISC. CXXXII.

Quendam locum seu fidum de domino Cameræ Apofolice, in quo nundinae singulis annis celebrari tebant Urbanus VIII. concessit Christophoro Ronconio alias in sua Curia eximio Advocate, tunc Subdario, ad effectum, ut ibi constituerentur causæ seu capannæ pro utrū mercatorum, & aliorum ad nundinas accedentem. Cumque orta est controversia inter dictum concessionarium, & Communitatem loci . . . . . in cuius territorio hujusmodi nundinae sunt, atque situs est locus concessus. An aliudcausæ facere possent. Idem Urbanus per alias litteras declaravit se fecisse dictam concessionem cum iure privativo faciendo dictas causas seu capannas. Devoluto autem per mortem dicti Christophori prefato loco ad Cameram, ab ista per consimilem investituram emphyteuticam concessus fuit Francisco Montanario, quo parante pro minori sumptu ac majori committente dictas causulas seu capannas in forma domorum, ne ita de facili perirent, dicta Communitas prætendens ad se speclare ius nundinarum, earamque jurisdictionem, & administrationem, ut hujusmodi concessionem eluderet, prætenderet cepit immutare locum, atque

atque in altera ejusdem territorii parte nundinas prædictas celebrare, ipsoque recurrente ad Congregationem Boni Regiminis, in qua utpote in dubio Communitaribus favorabili, expedit earum causas tractari, a sumpta disputatione, & cognito non esse de causis ipsi Congregationi congruis, illa remissa fuit ad Tribunal Cameræ, ubi pendet.

In hujusmodi autem disputatione principaliter actum fuit de fori competencia, & remissione dictæ causæ ad dictum Tribunal Cameræ, ob Fisci seu Cameræ Apostolicae intercessione. Incidenter vero, ac ad eundem finem, iuxta conuentum stylum, summariam & pro gutta, deducta fuerunt concernientia merita negotii principalis, & ius Regale nundinarum seu mercatorum, cum exinde resulteret quoque intercessio Cameræ, cuius ratione ad dictum Tribunal causa remittenda erat.

In jure siquidem omnes causæ, que directe vel indirecte percutiunt interest Filii, cognoscendæ sunt cor. Procuratore Fisci, cujus loco force sit hodie illud Tribunal, quod ubique Cameræ dicitur ex deductis per Peregr. de Jur. Fisci lib. 7. tit. 1. Franch. dec. 132. ubi in proximis terminis controversia inter Communitatem & feudatarium, sicut ab ea causulis habentes Rovit. pragm. 62. de off. Procuratori, Cœsaris Marchef. decommiss. par. 1. fol. 158. num. 62. Clariss. verò id Urbe & Statu Ecclesiastico Constitutionem nonam Parli. III. ita expresse disponitem, & per quam cessat quæcumque dubitandi occasio.

Dupliciter autem Fiscus seu Camera in hujusmodi controversia intercessit era, Primo quia cum hujusmodi suis effectis eis directe dominio, sua principaliiter interessat, nundinarum locum non immutari, cum aliis item suis initibus remateret, unde in causa devolutionis novum emphyteutum non inveniret cum tanti canonis solutione. Quinidem etiam ipsi Investitura durante ob immutatum statum, posset emphyteuta se pretendere ab obligacione exemplum, ut de intercessio Filii in re feudali ob causam devolutionis habetur apud Franch. d. dec. 132.

Et secundum quia nundinae sunt de Regalibus ac Principiis, neque celebrari possunt abque ejusdem Principiis prærogative explicito, vel consuetudine immemorabili, cuius vigore quicunque titulus de mundo melior allegari valeat ad text. in l. 1. ff. de Nundina. l. unica C. cod. ubi Bald. & cateri, de quibus Natta corf. 511. & seq. ubi latè de materia Franch. Marc. dec. 53. repet. dec. 513. & dec. 415. Borell. de praestantia Regis Catholic. c. 36. n. 11. & 12. ubi n. 1. seq. iuxta confutat eruditio agit de utrū Romanorum circa nundinas Apont. de potest. Pragm. tit. de mercatis, & nundinis n. 1. Ripl. Reg. c. 43. & seq. Chirurg. dec. belg. 99. n. 3. & seq. vol. 3. conf. 14. par. 1. inter conf. Academ. illustr. & omnes; Ideoque Fisci, seu Camera Principis interest, an Communitas habeat necnè tale ius, quod est ipsius Principis proprium, & peculare.

Potissimum quia non agebatur de aliquo privato mercatu occasione aliquis foliamentis fieri solito, sive de illo mercatu, qui singulis hebdomadis circa viualia pro majori committente in aliquo determinato loco fieri soleat, quo causa intrat quæstio examinata per Borell. dido cap. 36. num. 19. cum seq. an dicatur, necnè de Regalibus. Sed agebatur de formalibus, & solemnibus nundinis publicis, sicut in anno celebrati solitis, ad quas comprovinciam, aliorumque negotiantum concursus habetur, quo causa indubitum est id est de Regalibus, ob proxim. & usum illorum privilegiorum, quibus potiri solet ad hujusmodi nundinas concurrentes, circa exemptionem scilicet vestigialium, & pedagiorum, necnon asecuacionem a repreparis, aliquique molestis, quæ in loco privato aliis inferri possent. Ac etiam circa summariam cognitionem causarum, & processum executivum inter ipsos negotiantes juxta plenē deducit per Marant. in præz., seu peculio, verbo ut judicium mercatorum, & Borell. dido cap. 36. n. 35. cum seq. ubi hujusmodi privilegia recentur. Et cum qua distinctione observabam decidendum videri dictam questionem super mercanibus privatis ut supradicta, ac scilicet efficit de Regalibus, & perneceste exigentem privilegium Principis, vel immemorabile, quia si prætenduntur, seu essent in aliis dicta privilegia, & prærogativa nundinarum solemnium peculiares, atque ad istum effectum, censemur de Regalibus, fucus everso, quia tunc essent potius quædam private aduanitiae ementium & vendientium pro majori committente.

Vero ubi etiam in hac facti specie admittenda esset, ratione longe consuetudinis habentis vim taciti privilegii, 6

facultas in dicta Communitate celebrandi, & administrandi de nundinas prædictas, etiam cum aliqua jurisdictione, que per Magistrum nundinarum haberi solet. Adhuc tamen, stante concessione facta per Pontificem de dicto loco cum iure privativo mihi faciendo causulas, seu capannas, ad alium utrum nob̄ servientes, nisi ad ilium nundinarum cum sensu etiam veritas, credebam eidem Communitate illicitum esse, inconsulto Princeps, atque in præjudicio ipsius, vel ejus cui ipse concederet, dictum locum immutare, quoniam eadem antiqua consuetudo dividit non potest, neque eam Communitas ad sui favorem debet, utrumque etiam speciem privilegii, & reiectorum ejus qualitatem circa locum, cuius immutatio continent prejdicium ipsius Princeps tanquam dominii loci, quoniam ita efficit multipliciter specialitates, & præjudicia.

Et quamvis ante hujusmodi concessionem, hujusmodi locus haberetur tanquam publicus quasi nullus, ita utlibet licitum redderetur causulas, & capannas construere, attamen id provenit ex facilitate, seu indulgentia Princeps, in cuius luto fit aliquando tolerare, sed post quam suo iure utri voluit, atque hoc ius privatuum alteri concedere, utique licitum non est subditis, & inferioribus cum immutatione loci ejusdem Princeps factum eludere, ut in Urbe praticamus de mercatu, qui fit singula hedemdom in platea Agonis, & in Campo Boario, cum similibus.

Prætentebatur etiam per Communitatem, quod ista concessio utpote relativa ad primam factam Ronconio, non contineret ius privatuum concessum per alias litteras post annum, & ultra. Verum difficultas tollebat ex facto, quoniam reversa secundæ litteræ proderant potius in declarationem animi Pontificis, & ejus quod virtualiter, & de jure in prima concessione continebatur, iuxta 7. ff. de acquir. rer. dominio.

FERRARIEN. EXTRACTIONIS,

S E U T R A C T A E

PRO RIMBALDESIO APPALTATORE
GENERALI FERRARIAE.

CUM CAMERA APOSTOLICA.

Casus sopiaus per Concordiam.

De tracta concessa Aliicui Appaltatori, an exerceri possit finite appaltu in frugibus emptis eo durante.

S U M M A R I U M.

- 1 F Adi series.
- 2 Concessa traxa pro uno anno an suffragetur in alio anno.
- 3 Fallit, ubi adi clausula refutationis.
- 4 Bona servus, & probitatis, si semel effecta sunt libera, semper talia remanent.
- 5 Bona ventiana ab extra non subjacenti prohibitioni extractionis.
- 6 Libertas extractionis ex pacto concessa viro de fructibus bonorum dotulam, durat solito etiam matrimonio.
- 7 Quomodo fit praedicanda extractionis competens appaltatori poti finitum opulum.
- 8 facultas extrahendi intelligitur, quatenus regionis necessitas non operatur, & viualia abundant.

D I S C. CXXXIII.

IN Capitalis initis inter Cameram, & Rimbaldesum super appaltu generali Ferrariae, illud inter cætera continetur, ut Appaltatori licitum esset quolibet anno incipere, ac extrâ Ducatum Ferrariae universumque Statum Ecclesiasticum liberè extrahere rubros mille frumenti, & 500. marzatelli ad quemcumque locum, præterquam ad partes infidelium, eo etiam adiecto, quod si dicta tracta in uno anno non uteretur, ut posset in sequentibus; Cum autem in ultimo anno appaltus, facta dicti frumenti, & marzatelli consenserit inceptione, vel Rimbaldesum, post jam expiratum appaltum dicta extrahendi facultate uti, per Camerales autem, seu successores Appaltatorem impediretur, Orta defuper controversy in Camera, Pro iuxta oppositionis fundamento adducebant Camerales doctrinam Camilli de Carre relationem per Cancer. part. 3. var. resol. cap. 13. de iuribus castorum

rum num. 264. in fin. ubi firmat, quod concessa extractione pro uno anno, si in illo non utatur, non prodest in sequenti, & hoc solum adducetur in specie; reliqua enim consiliebant in regulis generalibus, quod nempē concessum ad tempus, post illud censeatur denegatum, quodque una pars contractus alteram declarat. Unde cum respectu facultatis inceptandi exp̄s̄ dictum est illam concedi appaltu durante, ita pariter intelligi debet facultas extrahendi, que in eodem contractu concessa fuit.

Pro Rimbaldio autem scribenti dicebam non negari regulam, quod concessa extractione frugum pro uno anno, illa non suffragetur pro sequenti, cum id solum fieri metur per Camillum de Curte, quem simpliciter refert Cancer. loc. cit. Sed etiam per Apont. de postestate Proreg. tit. de tradit. no. 9. & Lagran. in addit. ad Rovit. super pragmatice in rubri de extracti. Verum hujusmodi regulam limitari, ubi adeo clauſula reſolutionis, quod scribent si in uno anno extit. non potuerit, posse in sequenti, vel sequentib⁹ omnes sibi concessas extractiones perficere, ut bene dictam clauſulam explicat Lagran. loc. cit. per eadem fecit verba in capitulis appaltus contenta, idēque videbantur versari in caloclaro; Nil obstante replicatione, quod hujusmodi clauſula intelligi debet, ac operativa efficit iusta novennium, in quo appaltus durare debet, fecit autem eo jam ex dupli ratione, Prima quia efficit alias conferre iure facultatis exercitium in tempus inhabili, quando jam ius sive five officium exprimatur; Altera quia efficit supplante successorem, ac ita sibi reddere in iure tractum in primis annis, quia steriles regiones ab hujusmodi Provincia de frugibus provideri solent, si ad Appaltatore praedecessori providentur, non curat fruges Appaltatoris successoris, iuxta ea quae in proposito non permittebant praedecessori exercitium illorum iurium, que protractantur in tempus finiti appaltus, & locatori eis successori Appaltatore praejudicant, habentur in Romana baliularum, & in Cervieni faliūm disc. 79. & 112. & aliis hoc.

4. Siquidem ultra propositiones generales a similis applicabiles, quod bona alia serva, & prohibita, si semel effecta sunt libera ex gratia, & titulo lucrativo, sed etiam ex contractu onero, & correspedito, ut in praefanti, probriter tamen posset earum usus, vel exercitium, quando ratio amone, seu alia iusta causa id exigat, cadente solum controversia super refectione, an debet esse major, supererabundante, quia non decet proprios agros sitem pati, ut alieni irrigentur ex deduct. in Carpen. aquarum sub tit. de servit. ideo honesta concordia finem controvergia dedit.

ANNOT. AD DISC. CXXXIII.

D E hac materia tractarum, ut quavis concessae sint, non solum ex gratia, & titulo lucrativo, sed etiam ex contractu onero, & correspedito, ut in praefanti, probriter tamen posset earum usus, vel exercitium, quando ratio amone, seu alia iusta causa id exigat, cadente solum controversia super refectione, an debet esse major, vel minor, habetur actum supra in annot. ad disc. 44. & 45. seqq. Rot. apud euudem decr. 31. num. 7. & 192. numer. 43. cum seqq. ubi de bonis fidicommissariis semel a fidicommissario extractis, ut semper libera remaneant, de quo in Fanen. fidicommissi, & in aliis in sua materia sub tit. fidicommissi, & sub altero de sive, sic à pari, dum appaltus frugum quantitas appaltu durante incepta, extractionis libertatem acquisivit, semper eam retinere debet.

5. Magis proximā ad speciales terminos extractionis, de bonis, que veneruntur ab extra in regionem, ubi adeo prohibito, ut tanquam alia dicta prohibitions liberata, resineant suam naturam, cōrūmque extractione permisit per text. in leg. seqq. post hanc. Cod. de adīcīs privatis, firmant Hierarchy in rubr. que sive regalia possunt numer. 5. Bartoli de Capua singular. 136. Rovit. super pragmat. in dist. urbis de extracti. numer. 4. & 11. & pragmat. 100. numer. 3. plene Phenot. de momento temporis cap. 31. num. 20. Cancer. part. 3. van. cap. 13. à numer. 155. p. secundum num. 264. & habetur alsc. 63. sic in proposito, quia ius libertatis, insitum videtur ipsi bonis, quandocumque propera exercebitur.

Habita præteritis consideratione abundi alia resolutantis, quod cum hujusmodi facultas dicatur effici in frumento appaltus, ita ut eius iunctu solvatur pars preti, seu pensionis, ita in ultimo anno remanenter dicta facultas iustitiae, quia cum incepta fieri soleat post recollectam iurta mensis Augusti, & Septembris, quando & proxime extractione non est congrua, utpote in tempore proxime recollecta, dum pro illis primis mensibus qualibet sterili regio sufficiens fructus producere solet, Appaltus autem terminet in mense Decembris, non folium facultas ita remanenter inani, sed esse posset damnosa, quia feliciter fruges sub hujusmodi p. sec. incepta remaneant inutiles, vel pro viliori pretio in ipso loco vendere aportent.

6. Hinc si contrafacto matrimonio dentur viro bona dotalia habentia privilegium, quod eorum fructus extractionis libertatem, vel aliam immunitatem habeant, si post eos

recollectos solvatur matrimonium, non per hoc ditemendum viderur, viro competere non debere libertatem, seu immunitatem ipsi fructibus jam impressam, cum similibus.

Bene verum, quod id cum temperamento intelligentum est diec̄bam, atque ita tolli absurdia, que de successoris supplantatione in objectum considerabantur, ut scilicet hujusmodi facultas post terminatum appaltum exercitum remaneat pro sola quantitate incepit in eo anno, si ne facta in isto inceptione pro altera anni praecedentia, ita ut solam recollectam percutiat, neque debet plurimum inceptionum, & recollectarum mafia, cum qua supplantetur successus, cui per extractionem folius quantitatis emptus in ultimo anno, seu in ultima recollecta præjudicari non dicetur, cum ipse in eius ultimo anno idem facere possit, proinde idem sit effectus, iuxta ea, quia habentur de viro habente in primo anno fundum vacuum, quod in ultimo, etiam dissoluto matrimonio iuxta arithmeticam proportionem plenum habere debet, quia non est percipere fructus in tempore inhabili, & post ius expiracionem, sed est se reintegrale de fructu, quem non percipie in primo anno, quando matrimonii onera iam supportavit, sic à pari, quia etiam Rimbaldius in sui appaltus ingressu idem cum ejus prædecescere passus erat.

Quia tamen ipsa extractione, ob regionis penuriam permittenda non erat, unde tota controversia restringebatur ad defalcum seu refectionem ejus, quod intererat illam fieri, ita in casu penuria exprimere dictum capitulus appaltus, ac etiam ita iurius dispositionis fraudente, cum hujusmodi facultates tempera intelligantur cum præsupposito supererabundante, quia non decet proprios agros sitem pati, ut alieni irrigentur ex deduct. in Carpen. aquarum sub tit. de servit. ideo honesta concordia finem controvergia dedit.

DISC. CXXXIV.

D E hac materia tractarum, ut quavis concessae sint, non solum ex gratia, & titulo lucrativo, sed etiam ex contractu onero, & correspedito, ut in praefanti, proberto tamen posset earum usus, vel exercitium, quando ratio amone, seu alia iusta causa id exigat, cadente solum controversia super refectione, an debet esse major, vel minor, habetur actum supra in annot. ad disc. 44. & 45. occidens agendis de anno.

In casibus autem contraventionis, quod scilicet via fluida, aliaque prohibite extrahantur extra principatum, vel extra provinciam, sive extra privatum territorium oci, iuxta varias leges, vel styls. Principatum, vel Praesidatuum, plures disputari solent questiones, & praesertim an posset procedi per inquisitionem, vel sic opus, ut capiantur in fragrantia, ac etiam quadammodo in hac materia procedendum sit cum Clericis, & personis Ecclesiasticis, & de his agunt Rovit. & Novar. super pragmat. de extracti. Mauilon. in ejus tract. de Contabann. & super pragmat. de extracti. de offici. cui officiorum materia deseruit soldum pro titulo, cum re vera tota circumferatur super ista materia contabannorum; Adhuc tamen despici certa regula statui non potest, proinde dignocifetur in hoc idem confutus error procedendi cum generalitatibus, sive quidquid scriptum reperiatur, indefinitè applicandi quibuscumque casibus, cum toto pendeat à legibus, & stylis particularibus Principatum, seu guberniorum.

ROMANA PISCHERIARUM

SEU DEFALCHI.

Causa varii disputati in Rota, & in Camera inter partes, & cum reoluti. ut infra.

De Regalia consistente in pischeriis enunciatis in cap. unico que sive Regalia, qualis fit, & in quo consistere dicatur? Et an impedimentum supervenientis super conuento nisi p. sive dicatur percutere substantiam appaltus pischeriarum, vel potius damnum in fructibus, ad effectum defalchi faciendo hujusmodi Regalia Appaltatori, cum aliquibus ad defalchi materiam pertinentibus in hac specie Regalium.

SUM-

SUMMARIUM.

1. **D**e vocabulo Pischeris positio inter regalia quid significet, & de illis significatione.
2. **F**acti series.
3. **E**tiam in executivis iustitia admittit appellationem fulpennam, & retardat.
4. **D**e regula quid quisque juris & etiam de jure di-vino.
5. **A**equalitas de jure servanda est.
6. **U**bi adeo padum super defalcum, non oportet, quod damnum sit intolerabile.
7. **D**ispositio relativa ad aliam, illius jure regulatur.
8. **U**bi cestis rei substantia, reficitur damnum quale qualis sit.
9. **D**e differentia inter damnum, quod tempus calamitosum, vel accidentale causat in una ac altera specie vestigialium.
10. **C**ausa dispensationis quadragesima de tempore pestis.
11. **C**ausa omnino insolitus, & verisimiliter non cogitata non reuertitur sub suscepione causum, & renuntiatio remansit, & quando causis dicuntur tales.
12. **U**bi Appaltator impedimentum recipit factio locatoris agit ad omnem refectionem danni etiam ratione luci posse.
13. **D**eclaratur quomodo, & quando id procedat.
14. **A**fter causis controversialis super appaltu pischerie.
15. **S**i damnum contingit in fructibus quos fundus locatus jam potius, non intrat restaurum.
16. **N**on potius defalcum, nisi in fine appaltus, quia annis uberes posunt compensare damnum.
17. **R**eservatur resolutio, sed impugnatur, & de ratione.
18. **D**amnum, & steriles dictur annus, si de factio est ubi, at tamē expensa sunt magna, & n. z. i.
19. **D**eclaratur conclusio de qua n. 16.
20. **A**nni pestis, vel bellū dicuntur damnos.
21. **D**e eodem, de quo n. 18.
22. **D**e allocaſi pischerie remissio.

D I S C. CXXXIV.

Quamvis textus in cap. unico, que sive Regalia in usibus feudiorum, inter iura Regalia enumeret pischerias; controversia tamen est inter DD. super hujusmodi verbis intelligentia vel significatione. Aliquis non improbariter, volentibus esse imprefinitionem mendum, porroque dicere debet pischerias, id est loca in quibus p. sicuti; Aliis vero volentibus verificari in illis maris partibus, seu lacibus, & stagnis, in quibus natura quamdam particularem, ac solito hęc majorē liberalitatem exercitum super p. sicuti productione, ut occasio ne nullum Comaclemium habetur actum in Comacela, alia Clomacelium, sub tit. de defalcis dñe. 2. ubi de hac Regalia fatigatur, sub ea tamen feudali materia, ob feudales questiones in eadem causa cadentes, quasi quod magis dignum attrahat ad me minus dignum, seu principale trahat accessorum, cum quanto ibi tractata, cum illae vales pischeriorum essent iuriis publici, & Regalibus, directa efficit ad finem petiti. Ibiq. enunciatur, incongrue hoc valeretur ius Regalis significativum, adaptari possit illi significationi, quam ei tribuunt regulae grammaticales, quibus attentis illud significat locum, in quo p. sicuti veniuntur. Occasione autem controversiae habite in Camera inter Christophorū Panzerium Appaltatore dohanarū p. sicuti, & Appaltatore generalem dohanarū Urbis, compertum etiam in illa significatione Regaliam verificari, dum in Urbe habetur dohanarū p. sicuti, vulgo pischeria nunuparta, super iure exigendi vestigial ex p. sicutib⁹, qui ad Urbe vendendi vehuntur, pro fatis prudenti gracie ordinatio in certum locum statutis horis traducendi, ut ibi premium constituantur, ut vulgo dicunt: al cottio. Et sic est vestigial p. sicuti, ad instar vestigialis aliarum mercium, quod solviunt pro introductione iuxta ea, que de hoc vestigiali vulgo dohanarū habentur dñe. 65. & 67. & alibi hoc eodem titulo.

Sucepto sicutidem per Zenobium Baldinorum in 2. Urbe negotiatorum appaltatore generali dohanarū, sublocavit iste Vincentio, & Honophrio de Panzeris dohanarū p. sicuti, quae vulgo dicitur pischeria, pro anna conventa pensione fecit. 22. mil. cum eidem p. sicuti, & juribus, cum quibus ipse omnes dohanarū à Camera con-

Card. de Luca Lib. II.

duxerat; Cū autem ob pestilentiam in Urbe, ac pluribus Italiam partibus crassim, de annis 1656. & 1657. dohanarū magnum fenestrant damnum, obtinuit dictus Dohanerius generalis à Camera defalcum, ferū remissionem in summum feitorum 7500. pro quibus deinde ad plures annos, cū illo processu summario, & executivo, qui more Camerali hujusmodi Appaltatoribus conceditur, obtinuit à Thesaurario Generali mandatum executivam contra Christophorum, & alios praedictorum sub appellatorum interims defunctorum hæredes, per quos in vim appellationis introducta causa in Camera coram Columna, datoque solito dubio à decretis Thesaurarii, ex constitutione 100. Sixti V. atque Apostolicis provisoriis habentis in facultatibus procedendi executivæ & appellationis remota; At & quomodo sit inhibendum; Cū hujusmodi dubii resolutio ad favorem appellantis pro retardanda executione pendere soleat ab iustitia, qua concurrente, etiam in executivis & privilegiatis, appellatio suspensiva alias prohibita admittitur, Et ex qua ratione adē frequenter disputationes super iudicium executivis habentur in Signatura iustitia, ac etiam quandoque in illa Gratia.

Hinc prōinde scribenti pro dicto Christophoro, & consortibus appellantibus, injunctum dicebam dictam condemnationem, ex fundamento resultante ab omni iure divino, naturali & scripto, stante remissione, quam ex eadem accidentalē causa pestilentiae ipse principaliter condutor ad locatorum obtinuerat in dicta summa, quae repartita, proportionabilitate, & pro rata, absorberet summum controvēram, ita ut potius in majori, habita debita proportione, illis subconductoribus remissio leu defalcum deberetur.

De iure sicutidem divino, precisi, ac in individuo deciditur in Evangelio secundum Mattheum cap. 18. ubi de iustitia & iniquitate damnum fuit, atque severa punitus 4 ille major servus, qui obtinuit à domino liberatione à debito 10. mil. talentorum, suffocabat suum conservum debitorum in centum denariis, quos ille preterebat sibi remitti ex eadem causa, seu cum eodem modo, cum quo ipse major conservus à domino remissionem petierat & obtinuerat; In item faciente altero Evangelico Oraculo, quod eadem mensura qua mens eritis, mentitur & vobis, cui iuri conformat ius positivum ac etiam naturalis regula, quod quisque juris & ut in rubrica & toto titulo, p. Quod quisque juris, ut quam in omnibus correlatis, tam in iudicio quam extra, generaliter receptum habemus, inter litigantes vel contrahentes, aequalitatem servandam esse, ex illi quoque plene colligit Barboia axioma 16. Rota decr. 232. num. 3. part. 6. recent. Hondred. conf. 29. num. 9. & seqq. & conf. 59. num. 60 & seqq. lib. 1. ubi plura colliguntur aequalitatis servandas.

Clariss. vero dicebam hęc procedere, quoniam in hac vestigiali p. sicutum major urgere videbatur ratio remissionis p. sicutis, ob dictum accidens pestilentiae, quam in aliis vestigiali mercium; Aut enim remissionem ipse 5 principialis appaltator obtinuit ratione p. sicuti, in eis causa non attenditur, at damnum sit intolerabile nec ne iuxta ius regulae significativum, adaptari possit illi significationi, quam ei tribuunt regulae grammaticales, quibus attentis illud significat locum, in quo p. sicutis veniuntur.

Occasione autem controversiae habite in Camera inter Christophorū Panzerium Appaltatore dohanarū p. sicuti, & Appaltatore generalem dohanarū Urbis, compertum etiam in altero de locato, præterim dñe. 1. Et tunc cadentia iste asserit, dum hic subappaltus exp̄s̄ factus erat, cum eidem privilegiis, conditionibus & pactis, cum quibus ipse generalis Appaltator generalis cum Camera contraxerat; Conventio enim, vel qualibet alia dispositio relativa ad aliam conventionem seu dispositionem, iuxta eam in omnibus regulatur, perinde ac si illa inserita esset in ista de verbo ad verbum, ad regulam text. in leg. aſſo 100. ff. de hered. infinit. cum concord. apud Otthobson. decr. 9. num. 6. decr. 272. num. 4. part. 10. recent. & ad facientem Barboia. axioma 201. num. 1. ac habetur præterim frequentem dictum sub tit. de fidicommissis occasione fidicommissorum, quae ordinata sunt relativae ad alia fidicommissorum majorum.

Aut prætereadbat ipse principialis Appaltator, quod ob

O im-

impeditum commercium ita cessasset saltem in parte rei substantia, seu ipsius rei conductus usus, quo casu neque damni intolerabiliter attenditur, sed illud quale quae sit reficitur ex deducitis per Boss. de remiss. merced. numer. 104. cum seq. Surd. conf. 400. num. 26. & seq. Mafri. 8. decr. 299. num. 111. & 116. cum seqq. Ventur. conf. 15. num. 7. cum aliis iuxta coniectam nauicam cumulatis per Amat. refol. 18. num. 22. ac habetur in terminis doharianum occasione bellii humani dicto disc. 65. & occasione appaltus falsi damnificati ob hoc idem accidens pestilentiale supra disc. 105. & in aliis hoc ead. tit. & in damno sub appaltus postarum per hanc eadem peste Contrius contr. 99. num. 7. Et tunc ista ratio magis congruit huic appaltui pescium, quam illi doharianum, quoniam ob hujusmodi impedimenta temporalia merces in quibus dictum vestigial confitit, non pertinet, sed bene conservari possunt, atque cessato impedimento, in Civitatem introduci in longe majori quantitate, quam solitum esset, unde ita Appaltator, si non omnino, saltem aliquam compensationem, vel restauracionem reportare potest. Non sic est in isto vestigiali, in quo non nullum urgenter ratio in proposito falso ponderatur dicto disc. 105. quod scilicet impossibile est, ut diminuio populi propter pescem, cessato hoc accidens, possit Appaltator cum futuro majori lucro reintegrare, quoniam homines mortui non possunt saltem consummari, & viventes non excedunt usum consuetum, ut ibi; Sed etiam quia urgeat alia ratio corrupcionis ipsius materie, quia conservari non potest, vel ad alienas regiones transmitti prestatitione, sicuti fieri potest de fale, retrahendo saltem pretium intrinsecum, quoniam nisi pescem comedantur ipsam ete, oportet eos proficer in flumen, cum damno etiam expensarum in pescatione, & vescitura, & sic magis congruit ratio percutientis substantiae, si non vere & propriè, ut credunt scribentes apud Surd. conf. 507. & Contrius d. controv. 90. num. 3. & 4. quia id videtur minus tutum, ut in dict. 65. & 105. & in aliis, saltem aequipollenter, & per assimilationem.

Præterea in hac facti specie, cum sensu etiam veritatis, dicibam verfarī extra omnem controveriam, longe majorē rationem incomparabiliter isto casu militare per remissionem, quam in aliis vestigialibus & dohaphis, ea per particularē circumstantia, quod Pontifex Alexander VII. prævio maturo consilio, tam medicorum, quam aliorum periclitissimum virorum, catholica etiam pietate insigniū, ex eadem pestilentiali causa, ob bonum publicū, dispensavit jeansū quadragessimā, in cuius tempore, exceptis seris, quarta, sexta, & Sabbatho, sicuti vefi caribus, aliisque cibis pascaliibus, unde propterē duo exinde resulata dicibam, ex quibus magis de plano, ac de iustitia ita remissio debita erat. Primo scilicet, quod illi casus erat omnino infolitus & incognitus, unde propterē etiam conductor in se suscepit omnes casus remissione dignos, adhuc illi locus esse debet juxta firmata apud Millin. decr. 139. & 145. ubi de infolito & verisimili non cogitata magna irruentia bannitorum, que tamen circa ea tempora non erat adeò incognita & inaudita; Et generaliter quod casus omnino infolitus & verisimili non cogitata non veniant sub hujusmodi casum sufficietōce renunciatio reflari, plenē colligit Amat. d. refol. 18. num. 2. & 5. & confert celebre conf. 402. Ancharian, quod no frequentier in aliis hoc tit. de conductorē vestigialium Pistoriorum, de tempore quo Curia Papæ ibi residebat. Et tamen ille conductor talem Curie discēsum verisimili cogitare posuit ac debuit, cum eis Civitas non esset confusa Papæ residencia, sed provenit per merum accidens; Prout appaltator doharianum, aliorumque vestigialium, verisimili cogitare posuit ac debuit casum utriusque bellii divini & humani, cùm sint contingēt humano generi connatales, & solitae, potissimum dum de recenti in Italia utrumque bellum, præcisè verò in hoc Principali humani bellii casus contingat, unde propterē in omnium appaltatorum instrumentis & capitulis, quasi de confusa formula hujusmodi casus bellii divini & humani, seu abiectione Papæ ad Urbe in conventionem deduci solent; At nemo unquam prævidere vel cogitare potuit istum adeò novum & insolitum casum dispensandi quadrageſimā, de cuius tempore maius est hujusmodi vestigialis emolumenum.

11. Et secundū quia cum dicta innovatio provenisse ex

provisione ac facto voluntario ipsius Papæ locatoris, dicens intrare quoque receptam theoricam. Bart. de qua in celebri conf. 1. 56. Soccini lib. 2. cum aliis apud Amat. dicta refol. 18. num. 23. & 24. Ventur. d. conf. 15. num. 9. & 10. Matrilli. d. decr. 299. num. 11. & sequen. Camill. de Medic. conf. 23. latè Caſſili. lib. 2. controv. cap. 3. numer. 26. & sequen. & num. 39. cum aliis dicto disc. 65. & in aliis hoc eadem sit. Quod scilicet ubi impedimentum proventum à facto voluntario ipsius locatoris, vel eius, quem ipse prohibere potest, tunc tanquam ob deficientem patientem præstatiōem, nedum intrat remissio pensionis, quia petet, sed etiam refectiōem. Et tunc ista ratio magis congruit huic appaltui pescium, quam illi doharianum, refectio omnium dannorum & intercessi etiam ratione lucri amissi juxta celebrem decimationem in Romana appaltus coram Iusto d. 285. post Pacifico de Salviano.

Et quavis, iuxta ea quæ plenē deducuntur per Larream alleg. 17. cum pluribus sequen. & adverterit d. disc. 65. & alijs, dictus rigor reficiendi conductoris totali intercessione, etiam illud lucri amissi, procedat in facto merè voluntario, & quod culpo sum dicit potest, fecus autem ubi ex justa causa publica necessitatibus vel utilitatis, cum potius necessecum dicatur, Attamen id suffragatur ad evitandam refectiōem cuiuscumque damni, fecus autem ad effectum remissionis pensionis, ad quem effectum dicta consideratio non intrat, ut bene adverterit per Caſſili. cap. 3. num. 44. cum sequen. cum aliis dicto disc. 65. Et sic credebam iustitiam huic partis omnino assisterem, maturum tamen iudicium pro veritate huiusque efformationis non poruit, dum, vel ob subflegiūtum concordiam, vel ob alia occidentia, ad diffinitionis trutinam adhuc illa redacta non sunt, unde insipi non potuerunt alterius partis fundamenta, minime audiri. Tribunalis iudiciorum, ex quibus ad meliorem veritatem notitiam deveneri solet; Credebam tamen probabilitores esse has partes; Tum ex dicta regula quod quicquid juris &c. dum ipse principalis Appaltator defalcum à Camera locatrici obtinebat; Tum etiam quia stante dicta particularē circumstantia, ob quam major urgenter ratio, quām in reliquis doharianis & vestigialibus, illis subappaltoribus debitum videlicet restitutum, etiam per Cameram ipsi principali Appaltatori facta non esset, ut in pluribus Soccini. conf. 44. num. 10. & 11. lib. 1. late Purpuratus conf. 473. & ceteri collecti per Contrius decr. seu convov. 90. num. 1. & per tot. ubi in punto de defalco faciente subappaltatori occidit eius pescis, quamvis ipsi principali Appaltatori factum non esset.

In eodem autem proposito illius pesceriarum speciei, quae, iuxta distinctionem deducta in dicta Comacien. valium sub tit. de feudi disc. 2. consistit in iure privati pescandi in locis, in quibus natura magnam & infolitam productionis pescum liberalitatem exercuit; Occasione etiam praefati accidentis impedimenti pestilentie, aliam disputavi controversiam in Rota in una 14 Romana affectus lacus seu defalchi pro Ciriaci Thelen & focis cum Doce Sermones postferre lacus Forani, quem praefati Thelen & focii conductor ex parte locutoris doceretur, hoc accidens temporē, & verisimili non cogitata non veniant sub hujusmodi casum sufficiētōce renunciatio reflari, plenē colligit Amat. d. refol. 18. num. 2. & 5. & confert celebre conf. 402. Ancharian, quod no frequentier in aliis hoc tit. de conductorē vestigialium Pistoriorum, de tempore quo Curia Papæ ibi residebat. Et tamen ille conductor talem Curie discēsum verisimili cogitare posuit ac debuit, cum eis Civitas non esset confusa Papæ residencia, sed provenit per merum accidens; Prout appaltator doharianum, aliorumque vestigialium, verisimili cogitare posuit ac debuit casum utriusque bellii divini & humani, cùm sint contingēt humano generi connatales, & solitae, potissimum dum de recenti in Italia utrumque bellum, præcisè verò in hoc Principali humani bellii casus contingat, unde propterē in omnium appaltatorum instrumentis & capitulis, quasi de confusa formula hujusmodi casus bellii divini & humani, seu abiectione Papæ ad Urbe in conventionem deduci solent; At nemo unquam prævidere vel cogitare potuit istum adeò novum & insolitum casum dispensandi quadrageſimā, de cuius tempore maius est hujusmodi vestigialis emolumenum.

Quoties enim conductor ex fundo conducto confuetos fructus percepit, si in eis deinde casus contingit, de isto locatore denegante, introducta causa in Rota coram Taja, sub die 7. Junii 1660. prodit resolutio locatori favorabiliter super petitam remissione denegatione. Ex eo potissimum fundamento, quod in facto ex parte locutoris doceretur, hoc accidens temporē, naturam sufficētōce magis fecundam, atque solito majorem pescum quantitatem, facta priori annorum peræquatione perceptam esse, unde propterē cessabat, tam dispositio, quam ratio textus in cap. potius & cap. proper. fiscularium extrā locuti concordia.

lib. 4.

lib. 4. tit. 42. decr. 35. ad finem Gratian. in addit. ad disc. Marchia 222. num. 4. & 5. Rota dec. 223. numer. 5. par. 4. divers. & habetur supra dict. disc. 65. Ac etiam quod si in Urbe aderat impedimentum, præfertim ex dispensatione quadrageſimā, adhuc pices in aliis adjacentibus partibus, in quibus tale impedimentum non aderat, vendi potuerunt, ut patet ex decisione defuper edita, quia aliam revisionis trutinam non habuit, dum conductores ita deterriti, eo quo potuerunt modo se condordarent.

Resolutio autem, mihi pro dictis conductoribus scribenti, non placuit, ex eisdem fundamentis de quibus supra in dicto alio casu disputato, non obstante dicta pesciū affluenti, quoniam illi la nullus utilitas est, ubi eorum usus & conseruatio impeditur, Probusque improbabiliter credebam dictum assumpsum, quod ex prefato omnino infolio & incognito Urbis casu non refutasset damnum, ob potentiam vendendi pices in aliis locis adjacentibus, quoniam notiorum est in aliis parvis Civitatis, Oppidis & Caſtris, omni tempore, præfertim verò illo calamitoto, sequi non posse hujusmodi virtutis congrua efficiētōce, nedum in quantitate, vel utilitate, aliquo de jure privativo in aliquo loco publico.

S U M M A R I U M .

- 1 F Acti series.
- 2 F De iure vendendi privatiōe in platea, vel area existente ante Ecclesiam.
- 3 Habens aliquod jus in platea, an illud babere dicatur in ejusdem platea ampliatione resultante à demolitione ad dictiorum.
- 4 Via intrans in plateam an definit esse via, & efficacē platea.
- 5 Considerantur diversi effectus, ob quos via potest esse iuri publici, & de regalibus, ac etiam de iure, vel dominio privato.
- 6 Habens jus privatū vendendi bona in platea, ac posse prohibere venditionem in stillicidis; & areolis privatis adjacentibus.
- 7 In incorporibus non acquiritur posse, neque inducitur prescriptio sine scientia, & patientia.
- 8 Jus privatū vendendi bona, que vendi solent occasione solemnitatis in aliqua Ecclesia non incongruit, ut ad eamdem Ecclesiam spendet.

D I S C . C XXXV.

C U M antiquis facies Basiliæ Lateranensis à parte Septentrionali versus baptisterium diverlam habet strucram, quia non adhuc constructo per Sextum V. palatio Apollonio eidem Basiliæ nunc adjacenti, capella ad Sancta Sanctorum erat annexa, eundemque prospectum faciebat, Orte fuerunt varia controversia inter Capitulum ex una, & Cufodes dicta capelle ex altera, quas Leo Decimus, motu proprio, certis exprellis modi terminavit. Et inter cetera declaravit, plateam existentem ante dicta basiliacā, & capellam, & continentia scilicet spectare ad Capitulum.

Platea predicta non erat ejus amplitudinis, qualis hodiè cernitur, quia—n loco, ubi est obeliscus, & construta est via ducens à porta Sancti Joannis ad Coliseum, supponit tunc adest varias domos, hortos & aedificia, quibus dirutis, Sextus V. palatum Apollonicum adificavit, obeliscum erexit, viam predictam, ac alteram à dicta basiliacā ad illam S. Mariæ Majoris aperuit, atque capellam ad Sancta Sanctorum, cum Scala sancta, in loco separato, ubi nunc cernitur, repulit, itaut strutura in hac parte totaliter immutata fuerit.

Ex his sequita est dicta platea ampliatio, atque vinea nunc posse per Principem Justinianum aliquam restrictionem passa fuit, quia ex vestigiis patet, antiquitus ultra se extendeat, juxta vero hodiernum statum, quædam ejusdem vinea parva domus angulum conficit in terram, quæ ducta à porta Sancti Joannis ad Coliseum, & alteram ab ista basiliacā ad illam S. Mariæ Majoris.

In hac domo, quantum nostri æculi memoria tradit, conductores, vel ministri corum, qui vineæ domini fuerunt, exercere consueverunt caponiam, vendendo panem, vitum, carnes, pesces, & alia commestibilia, eademque domus habet ante se quandam areolam latitudinis palmorum circiter octo circumscriptam, à quibusdam lapidibus, columnis, arboribus, & muris, & in medio areola adest quædam tabula lapidea, in qua accedentes ad caponiam comedere solent.

Ita vero platea, etiam ita recenter ampliata, ob populi, & peregrinorum concursum, præfertim verò in festis folennialibus, & quando Sacramentum confirmationis in eadem Basiliæ tanquam Urbis Cathedrali ministriatur, confuctum est ab antiquo vendi aliqua commestibilia, præfertim ciambellas, ab habentibus tamen

O 2 li

lentiam à Capitulo, tanquam platea domino, privative ad quocumque alios, qui vendere tentantes fuerint prohibiti, quod ius privatuum locari à Capitulo consuevit pro certa pensione usibus Sacrifice applicata.

Cum autem casus dedisset, unam eademque perfonam conduxisse ad plures annos, tam ipsum dicit platea, quam capponam Justiniani, hinc proinde conuenit in predicta cappona arcola retineri continuo tabulam ciambellarum nemini contradicente, cum utriusque loci unus & idem esset conductor, unde Capitulum crederet potest hujusmodi actum geri jure facultatis eorum plateas conductori competentes, & Justinianus id geri per conductorem capponae.

Terminata dicta commixta locatione, ac prætendente novo cappona conductore diverso ab altero, qui jus platera conduxerat, venditionem ciambellarum in dicto loco continuare, orta est controversia, in qua per ulti-que partis defensores regule solium generales deducebantur, super facultate faciendo in ius & Requisitus autem pro parte judicare debentis de mea sententia.

Diccam, quatenus pertinet ad ius privatuum vendendi, tam ciambellas, quam quæcumque alia bona in ea parte, que basilice platea dici potest, omnino fundatam esse intentionem Capitulo, non quidem ex privilegio seu iure præscriptionis hujusmodi iuri privatui, contra iuris regulæ competentem in locis publicis, sed ratione privatui dominii, quia Leo X. exprefse determinavit, plateam speclare ad Capitulum ac in ejus dominio esse, idemque intrane vulgares regule, ut in privato fundo nemini licet invito domino bona immittere vel aliud gerere, ex quibus ita in precisis terminis juris vendendi in platea ante Ecclesiam, firmat Antonius lib. 1. par. cap. 74.

Soluta difficultas cadere poterat circa partem ampliam tam ædificis demolitis, & respectivè confunctis per Sextum V. cum in facto non dubitaretur plateam, de qua loquitur Leo X. esse longè magis agnitus, cui difficultati respondebant agentes pro Capitulo, ampliationem provenientem ex demolitione ædificiorum ad idem Capitulum spectantium, unde propterea ipolorum dicendum erat eorumdem ædificiorum solum. Sed istam credebam divinativam responsionem, cum hoc suppositum in facto non justificaretur, atque diruta ædifica esse potuerunt aliquum privatuum seu juris publici.

Meliorem tamen responsionem dari posse observabam de jure, quod scilicet habent ius in platea, illud habere dicatum in ejusdem platea ampliatione sequente per aliquum ius adjacentis ædificiis demolitionem, quia tota effecta est unica platea, unde dici potest augur entum per quamdam speciem alluvionis, nisi prioris ædifici dominus solum dicens a Sapiencia ad Paquinum, non est de jure vel ufo Camararii, sed fubst. Ädilibus, seu magistris viarum, quia confinat cum platea, sed cum ea non confundatur, dum retinet suam rectam lineam & confuetum cursum.

Est bene verum, quod cum haec via esset de recenti constructa per Sextum V. habens transiit per hujusmodi plateam, quæ tota supponitur de solo, seu dominio Basiliæ, implicate non videtur, viam esse iuris publici omnino exceptam à privato dominio, quod usum privatum. Et nihilominus eius solum adhuc remanere in statu antiquo, quia ut magis diligenter deductum habetur in Sabinen, transiit seu via discursu frequenti, viæ publicæ quædæ protectionem & cultodium sunt Principis, & de Regalibus, quo verò ad ulmum, fuit omnium seu nullius (intelligendo de ufo viæ connaturali), quæ est per illam transire & iter agere,) & quod jurisdictionem fuit eius, in cuius territorio sita sunt, & quod solum effe possunt privati dominii, verificabilis in illis partibus, quæ publico ufo non repugnant, quæ est iste probandi, ne in hujusmodi via tanquam in parte plateæ agere licet id, quod viam non respicit. Accedente præfertim longævi observantia, quæ ut supra dictum est, tanquam interpretativa id declaravit.

Aduic tamen his admisis, urgetur difficultas, quia Justinianus conductor, seu minister non intendebat vendere ciambellas in platea, neque in via publica, sed in domo privata ejusque arcola seu stlicidio, in quibus unicuique & tanquam in suo datur liber ufo in iis, quæ non sunt de genere prohibitorum, ut Urbis observantia decet in iam dictis publicis plateis, Agonis, Rotunda, & similibus, in quibus privati domorum adjacentium domini, sub propriis stlicidio, & arcolis habent rem committibilium vendidores, per plateas dominos vel.

11. & sequens. Cancer. lib. 2. var. cap. 2. tit. de jurisdict. omnium iudicium num. 99. Rovit. super pragm. in rubr. ne quid in loco publico num. 9. Unde inferunt quod statutum disponente, delicta commissa in platea gravius puniri, id procedat etiam in via, que in plateam intravit, quia in effectu platea, & non via, cum similibus.

Verum hac doctrina, licet ad effectum statuti, de quo loquitur Bart. vel ad alios effectus æquipollentes recipienda esset, nullatenus tamquam videbatur ad casum applicabilis, quia hoc ius nos probabant spectare ad Capitulum ex privilegio, vel præscriptione hujusmodi iuri privatui, ut negativum venditionis rei committibilis in cappona, tam etiam quia in omnem eventum, effectus facultatus non admittens præscriptionem, nisi precedente prohibitione cum subiectu acquiescentia, siue quibus nec in posteriori, nec in possessorio quicquam praeditum potest ex deducitur per Thefarr. dec. 16. Capob. de Baron pragm. 1. n. 206. et seq. & pragm. 14. per tor. Buratt. dec. 38. Post de manu. obser. 53. ex 2. 13. & frequenter habetur in materia juris prohibiti accessum ad furnos & molendina cum similibus sub iis de servitibus.

Quare pro congrua hujus controversie determinacione, Mihis dicendum videbatur, spectandum esse qualitatem ciambellarum, aliarumque rerum in his locis vendendarum, Ubi enim ageretur de utilibus ciambellis, quoridianus usus deferventibus, tanquam species panis, magis grati, ita ut inter quicquidem committibilis connumerari possent, & tunc minus juridicam confendant esse credebam capitulo prætensionem; E converso autem ubi ageretur de venditione illarum rerum, siue committibilium, siue non quæ ex antiquissima Urbis consuetudine, occasione solemnitas vendi solent vel per propæ Ecclesiæ in diebus festis, & solemnioribus, in quibus ad eandem Ecclesiæ magnus ac inflitus populi concursus habeatur, & tunc fecus, quia illa venditio fieri non dicitur pro ordinario & quotidianu ufo humano, sed occasione illius festivitatis, unde congruum est, quod hujusmodi emolumentum in ipsius Ecclesiæ utilitatem cedat, Et econtra incongruum est, ut in his seingerat cappona, præterit vero in illis ciambellas, vel alii rebus ornatis, quarum usus tantum esse soler pro pueris, dum Confirmationis sacramentum in eadem Ecclesiæ repletum, & in quarum rerum venditione distarum solemnitas occasione, verè plateas utilitas confitit, cum omnino incongruum videatur, hujusmodi res in causis vendi.

Ad quod dabam exemplum antiquorum temporum, in quibus, columba aliisque animalia in Templo offerunt & sacrificari solebant, ut incongruum non esset, accedente præfertim antiqua observantia, quod hujusmodi res vendi illicitum esset in cappona aliisque privatis dominibus, sed solum id literar in atrio seu area ipsius Templi, illis suis præberant Sacerdotes, ut potest de rebus ad Templi usum destinatis, seu que occasione festivitatis & concursus introduci, & contradicari solet. Causa quod sciam cum quodam amicibili temperamento soties fuit, ita ut ius capituli conservatum remaneat, quia illa ciambellarius utrique affectuari plateas & cappona quædam recognitionem solvit, ut ante portam dictæ cappona ciambellæ vendere possit.

De Regalibus, Disc. CXXXV.

vel viarum magistrorum non prohibitos. Atque in hoc stabat gravis punctus difficultas, quia sicut in dicta cappona venduntur, panis, vinum, carnes, caues, pilces, frumentus, & omnia alia committibilia, ita subiecte non videbatur ratio differentia, cur ibidem ciambellas, tanquam species panis electi, seu res committibilis more aliarum rerum vendi non possent; Nil refragante, quod ante superdictam affectum mixturam, id non esset confutetur, tam quia satis difficile dicebant posse concludenter probari negativum venditionis rei committibilis in cappona, tam etiam quia in omnem eventum, effectus facultatus non admittens præscriptionem, nisi precedente prohibitione cum subiectu acquiescentia, siue quibus nec in posteriori, nec in possessorio quicquam praeditum potest ex deducitur per Thefarr. dec. 14. & sub tit. de locat. disc. 29. non tam ex inferni potest, ut licitum sit ipsi dominis, vel illis, quibus ipsi concedant, ibidem teneri expofitivitualia, aliave bona, pro quorum venditione, privatua facta sic platea concessio a Princeps, nisi quatenus agatur de rebus concernentibus utrum illius dominus, vel private auctifici, juxta easdem ponderationes, de quibus in his discursibus 13. & 14. & d. disc. 29. de locato. Et sic quod illi, qui in hujusmodi stlicidio, vel spatis, viduitalia, aliave bona vendere volunt, duplice indigent licentia, seu facultate, adeo ut una sine altera, sufficiat non videatur, nisi quatenus antiqua, & pacifica observantia contrarium docet; Domini scilicet Plateæ, siue habentis istam concessionem juris prohibendi pro facultate vendendi in ea platea, sine distinctione, an in uno, vel in altero loco; Et domini domus, vel stlicidii, qui prohibere potest occupationem illius situs, & ne ipso invito, venditores ibi morentur, dum ita urique consulum remaneat; Neque habentis ius plateas intercessit, an venditores pro obtainenda majori commoditate illius situs sub stlicidio, seu techo protendente, vel pro communitate murorum, solvant etiam recognitionem domum dominis, atque ita in hac facti specie judicatum fuit, dando manutentioem utriusque parti.

SABINEN. VIÆ SEU TRANSITUS PRO PRINCIPE BURGHESIOS CUM PRINCIPE BARBERINO.

Causa decisus per Cameram pro Barberino,
& pender.

Via quando dicatur publica, Et de illius requisitis, pluribusque viarum speciebus, & cui incutiat onus probandi gam esce talem, vel esse potius priuatam, Et quando requiratur immemorabilis necne.

S U M M A R I U M .

- F Acti series.
- Servitus via vel itineris non dato titulo existit immemorabilem.
- Quomodo illius servitus probatio facienda sit.
- De requisitis necessariis ad probationem viae publica.
- Quales sive sint sub cura Ädilium, & quales sub cura Domini loci vel Civitatis.
- Quando riguaratur probatio quod solum sit publicum.
- Observantia declarat mentem sternentis viam, quæ eam facerit pro ufo publico.
- Successor in dominio seu Baronio, an possit revocare viæ designationem sicut a predecessor.
- Ea que solum definita sunt pro ufo publico non possunt amplius retractari, & redigi ad priuatam.
- Intentus negatorum super libertate rei sue adversus prætentendum servitutem non indiget probatione.
- De questione, an intentans iudicium iudicationis seu damnationis dicatur ador vel reus.
- Quod longævi possesso annorum 50. in hac materia sufficit.
- Tessis reducuntur sicut ad concordiam.
- Expenduntur iura distinguenda plures species viarum, & in quibus requiratur probatio immemorabilis, & in quibus non.
- An de delictis commissis in via publica Princeps cognoscit privatim.
- Via publica sub cura Ädilium.
- Quomodo dignoscatur, an in una vel altera via specie versetur ad dictum effectum.
- Via, que incipit a publico, & definit in publicum, præsumitur publico non confitit de contraria.
- De quatuor diversis effectibus, ad quos viarum dominium in jure consideratur, & quomodo sint simul, an scilicet spatium existens sub stlicidio, seu techo se probant super platea publica, estet iuris publici, vel

- 20 *Vie & summa solent dividere territoria & servire pro
pro confinibus, sed aliquando secus.*
21 *Terminus seu confinis est diversus a confinatis, & dicitur
communis usque confinatis.*

DISC. CXXXVI.

IN quadam parte Tiberis in territorio Montis libertinorum, seu Montis Rotundi, adest locus (portus nuncupatus) ad definiendum & apud onerationem cymbarum versus ad Urbum ligna fabrilia & combustibilis, necnon bladas & alia ex terra & territoris, Palumbarios, Moricos, Cretoni, Stalani, Castris Chiodati, & Montis Flavii, quae ligna & bona vehi solent per quamdam viam initium habentiam a dictis castris respectice at longo spatio sitam in eorundem locorum territorio, & circa finem in tenuta nuncupata ad foro territorii dicti Montis Libertinorum, inter lacatas à tribus viis generaliter publicis vulgo stratae Romane nuncupata, quarum una dicitur *di Ricci*, altera *delle molete*, & tercua *di Correze*.

Cum autem Princeps Prenestinorum Barberinus, ex titulo imperiorum ab Ursinus, iuxta seriem de qua in Sabinen. Status Montis liberti sub titulo de feudi, disc. 6. effectu effecit Dominus dicti loci Montis Libertinorum, allorūq; locorum ad eundem Statutum pertinuentium, ac etiam per prius effecit Dominus Montis Rotundi. Prætendere coepit impeditre transiit curvum, alliorūq; instrumentorum dicentium ligna a præfatis *lyvis* & *castris*. Princeps Burgheli per dictam viam, utroque privatam, de facto per eius ministros exigendo ab auctiariis pro transiit quamdam recognitionem. Hinc propter Burghesius, pro sua, fuorumque Vafallorum & affiliuariorum libertate itinerandi, ac ligna, aliae bona ducenti per eamdem viam tanquam publicam, ex remedio *l. diffamari*, iudicium instituit coram Praefide viarum, coram quo succubuit, mediante sententia declarata in hac tenuta nulla admesse viam publicam, cuius potissimum, ac magis peculiare requiriunt eff., ut non constet de initio.

Ponderante etiam in contrarium urgente administriculo, quod in divisione confinium sequuta inter collēde de Ursinus tunc respicere dominos Montis Libertinorum & Montis Rotundi, ac tenutarum nuncupatarum del foro & sacro reposo, in quorum extremitas controversia via reperiebatur, At etiam in pluribus venditionibus herbarum, aliisque actibus, unum territorium ab altero tenum tenet, ab alia distinguitus, nulla reperiebatur mentio hujus viae, quæ si esset antiqua & publica, verisimiliter adjecta esset tanquam confinis publicus invariabilis.

His tamē minime obstantibus, pro Burghelio scribens, cum seni etiam veritatem, non causa affectio facinet intellectum, ut in Advocatis sapientia contingere possit, iustitiam probabilitate huic parti auctiaria dicebam, prout alii quoque defensoribus videbantur, quoniam ubi etiam omnia præmissa venirent de jure admittenda, ita flante certa iustificatione duorum primorum requisitorum, Burghelio & aliis transire volentibus, incumberet omnis iustificandi dictum tertium requisitorum foli publici, utroque publica auctoritate ad definiendum, Adhuc admissa etiam leturae partis aduersa, ac dicto testium ea inductorum, id factis iustificatione videbatur, quoniam Dux Joan. Antonius, de cuius mandato hæc via de anno 1633. pro commendo transiit plastrum seu curvum & batorium aperta, & constructa prætendebatur, non erat dicta tenute privatus dominus, illam jure privati dominii ad foliam feuum perceptionem possidens, sed etiam dominus totius castri & territorii cum iurisdictione & imperio itau penes ipsius resideret publica auctoritas sternenda & euidentia eas vias publicas, quae juxta distinctionem, de qua infra, dicuntur in jure privatae ad differentias baflicarum sed viarum militarium, que sole infra dictum Urbius fuit sub iurisdictione & cura Aedilium, qui vulgo viarum magistrorum nuncupantur, reliqua autem sunt sub iurisdictione & cura Baronum, & domicelliorum seu Civitatum, ut communis, inconclusa & notoria observantur docet.

Unde data quoq; prefatus Dux, tanquam dominus assumpto motivo libertatis transiit tanquam per viam publicam, atque examinando fundamenta scriberunt in contrarium, illud erat potissimum, quod Burghelio tanquam auctori, incumberet onus probandi hanc viam publicatam, ad quam probandam, dicebant dicti scribentes, tria requisita copulativa justificanda esse. Primum scilicet, quod habeat utrumque caput publicum, quia

incipiat à publico, & desinat in publicum. Secunda, quod longo tempore per eam publice iter haberi consuevit. Et tertia, quod solum sit publicum, publica auctoritate ad id definiendum, nisi accedat immemorabilis, cuius vigore, cùm quicunque titulus de mundo melior alegari valeat, dicta publica auctoritas, cùm sola allegatione probata dicitur, ad id allegantes text. in l. 2. §. viam & §. via publica, si ne quid in loco publico. Rip. in l. quatinus n. 9. ff. de fluminis Berzazz. conf. criminis. 471. n. 7. Lauder. conf. 124. n. 5. Palom. conf. 59. num. & l. Menoch. conf. 448. n. 3. Surd. d. dec. 42. n. 3. Ripoli. de regal. cap. 40. n. 9. Statut. de regal. lib. 2. cap. 2. n. 22. Palett. exp. 6. 7. & in annotationibus ac aliis.

De primo & secundo requisito nulla erat controversia, primum enim iustificabatur per rei evidentiam, dum ista controversia via, initium habebat a dictis Castris seu à dictis dubiis viis indubitate publicis, & Romanis nuncupatis de Rieti, & delle Moltre, ac definiebat, vel in altera etiam publica & Romana nuncupata de Corte, vel in flamine publico. Et alterum publici itineris, saltem ab anno 1633. quo, ut infra, prætendebatur hæc via constructa per Duxem Jo. Antonium. Ursinum tunc dicti Status Montis Liberti Dominum, era pariter incontroversibile. Unde difficultas reducebatur ad tertium, quod mordicis contendebant dicti scribentes, cessante titulo designationis soli publica auctoritate, iustificandum esse cum immemorabili, nedum ex parte actoris, non bene probata, cum requisitus vulgaris glo. in cap. 2. de precripta. in l. 6. ad etiam improbabili, dum plures dabantur tales concludentes, illam dictam tenet partem alias syllavam, de dicto anno 1633. à prefato Duce Joanne Antonio, atque de eius mandato bisbolatam fuisse, redactamque ad eam formam, quæ cernebatur. Ideoque datum recenti initio, profus exclusa remanebat immemorabilis, cuius potissimum, ac magis peculiare requiriunt eff., ut non constet de initio.

Ponderante etiam in contrarium urgente administriculo, quod in divisione confinium sequuta inter collēde de Ursinus tunc respicere dominos Montis Libertinorum & Montis Rotundi, ac tenutarum nuncupatarum del foro & sacro reposo, in quorum extremitas controversia via reperiebatur, At etiam in pluribus venditionibus herbarum, aliisque actibus, unum territorium ab altero tenum tenet, ab alia distinguitus, nulla reperiebatur mentio hujus viae, quæ si esset antiqua & publica, verisimiliter adjecta esset tanquam confinis publicus invariabilis.

Dicabat agentes pro Barberino, itum tanquam non dominum non teneri seruire id quod seruire placuerunt Ursinus ejus prædecessoris, qui potuerunt negligere eorum iura, ab eo non negligenda, fed ista responsum nullius videbatur momenti ex pluribus. Primo & principali, qui dicti actus deducabantur, non tanquam interpretativi seu comprobativi voluntatis, quam dictus Dux Joannes Antonius habuit in dicta via sternenda, ut scilicet id facere voleret animo construendi viam publicam cum publica auctoritate, quo sepe, ex tunc iste loco hujusmodi qualitatem assumpit.

Secundo, quia tunc successor non ligatur facto praedecesis,

quando venire jure suo independenter, fecos au-

tent ubi habet ab eo cautum & dependentiam, ut ita di-

flingendo firmant DD. de quibus apud Rovitum deci-

71. n. 62. Et tertio quia ea, quo tempore sibi publica defini-

nata fuit, non possunt amplius retractari, atque in ejus-

de domini usus præjudicium rediit ad statum privatum

ad text. in l. diligenter. C. de aqua dulci. lib. 1. Borgin. de-

cis. 6. 49. part. 5. Cancer. part. 3. var. cap. 4. de servitibus

72. 44. in f. & habetur in Urbeverana aqua seu fontis

sub tit. de servitibus, in qua ex hoc motivo judicatum

fuit, non licere divertere quandam aquam, etiam si di-

cta destinatio facta fuisse per privatum & jure privato,

multo magis dum auctoritate publica, ob quam stantibus

alios vias publicas requisitis, ista qualitas jam impesta fuit.

Verum ubi hæc omnia cessant, ita ceſante dicto

facto positi Dux Jo. Antonii, procedendum effet cum

solis terminis probationis via publica a folio ufo. Plures ex

judicibus credebant, questionis decisionem pendere ab

inspectione, quinam contendentem effet actor, vel

reus, ad effectum videndi, cuinam incumbens onus proba-

tionis, an scilicet Burghelio probandi qualitatem pub-

licam, vel Barberino istam excludendi, ac probandi lo-

tes in contrarium deduci solite quibus praefertur Surd. dec. 42. Palett. exp. 67. Rota dec. 101. part. 4. recent. 102. Romana servitius 29. Januari coram Cerro, ut percutientes vias vicinales per privatos agotorum dominos apertas & uitatas pro fuerum agrorum privatae commoditate; Sive percutientes illos scortos, quos itinerantes, ad evitandam longiorem seu incommodeorem viam publicam, facere solent per agros privatovrum ignorantium seu tolerantium, atque hic est casus frequentior, de quo in allegatis Rota decisib; idemque per agri dominum prætendebatur in cafo, de quo apud Cavalier. dec. 6. 31. & juxta casum de quo in Spoletanis disc. seq. Sed ubi habemus factum positivum ipsiusnoti dominii sterentis viam in proprio fundo per cum posse, non jure privato, fed jure baronie, seu dominii publici, atque non ad privatam aliquas prædicti commodi, sed ex ratione vias publici, tunc nil aliud publicitatis qualitatem desiderandum remanere videtur, unde clarum & distinctum credebatur dictas & similes auctoritates ad hanc facti speciem applicare.

7. Clarius autem, ita subsequitur observantia, comprobante talen fuisse præfati Dux Jo. Antonii voluntate, ex receptissimo quotidiano axiome, quod observantia est optima omnium rerum ambiguarum interpres; Cùm enim per octo & ultra annos, idem superiusxistet atque publice & palam, ipsom, ejusque ministris & officiis scientibus & evidentiis, publicum iter habendum sufficit, nunquam se oppofuerunt, seu actum contrarie voluntatis ostenderunt. Idemque fecerunt, Dux Sancti Gemini successor, ejusque officiales & ministri, utique dicta venditio sequitur eff. Atque per plures etiam annos ita continuaret officiales & ministri ejusdem Barberini novi domini.

Item ista venditio sequitur fuit ad estimationem regalandam, non à valore bonorum in forte, sed in redditu ad rationem scilicet duorum circiter procentario, unde venditores, ad reddendum quo major posset pretium, diligentissime dederunt notulas omnium frumentorum & proxentium, etiam quartundam gallinarum, quæ a valibus præstari solent, necnon redditus sylvarum Montiorum existentium sub lite cum illa Communitate; Et quod magis est, preventum angarium super iure cogendi vafallos ad asportandum frumentum ad flumen & sic redditum, qui habet iuris resistentiam, juxta ea, que habentur in dicta Sabini. Status Montis Liberti sub tit. de feudi. disc. 6. 3, ideoque omnino probable videbatur quod istum redditum quoque approposuerint, si transiit suffit.

Dicebant agentes pro Barberino, itum tanquam no-

8. rum dominum non teneri seruire id quod seruire placuerunt Ursinus ejus prædecessoris, qui potuerunt negligere eorum iura, ab eo non negligenda, fed ista responsum nullius videbatur momenti ex pluribus. Primo & sequent. part. 5. recent. & in aliis in dicto disc. 33. sub tit. de feudi. ut scilicet spectetur, an intentans tale remedium sit potis or necn, ut primo casu sit reus, in secundo autem actor, & legi videatur in Firmane beneficiis 28. Aprilis 1619. Cerro, & semper hujus parti potior suffit conditio, dura etat in possessione, sed mihi videbatur quæsio a cafo extranea.

Idemque, pro meo iudicio, refungi videbatur quæstio ad punctum, an ex parte prætentis via ac foli publicitatim, documentum eserit de uia immemorabilis, ut probandum esse contendeant scribentes in contrarium per text. in leg. f. ff. de loc. publ. & l. 2. §. vicinales, ff. ne quid in loc. publ. ubi glo. verbo constitutum sit, & DD. de quibus apud Surd. dicta dec. 41. Palett. exp. 67. & alios superius allegatos super requisitus, quoniam si hujusmodi probatio huic parti incunabula debetur, ut opinabatur votantes pro altera, Egomet agnoscetam difficultatem, quia licet per enunciativas contentas in publicis Instrumentis utique ab anno 1601. & 1604. ac plures testes deponentes a 40. & 60. annis citra, & a tempore immemorabilis, coniaret in loco adiutare viam, nihilominus ob plura, quæ in contrarium deducebantur, probabilis perfruenda immemorabilis probatio non aderat nec fieri poterat.

Benedictus aderat illa longissima quasi posse anno 50. & ultra, qua contenta fuit Rota apud Cavalier. dec. 6. 31. n. 2. cum ipsa eset conculderetur approbata, ne-

12. dicitur. & sequent. part. 5. & recent. & in aliis in dicto disc. 33. sub tit. de servitibus, in qua ex hoc motivo judicatum

fuit, non licere divertere quandam aquam, etiam si di-

cta destinatio facta fuisse per privatum & jure privato,

multo magis dum auctoritate publica, ob quam stantibus

alios vias publicas requisitis, ista qualitas jam impesta fuit.

Verum ubi hæc omnia cessant, ita ceſante dicto

facto positi Dux Jo. Antonii, procedendum effet cum

solis terminis probationis via publica a folio ufo. Plures ex

judicibus credebant, questionis decisionem pendere ab

inspectione, quinam contendentem effet actor, vel

reus, ad effectum videndi, cuinam incumbens onus proba-

tionis, an scilicet Burghelio probandi qualitatem pub-

licam, vel Barberino istam excludendi, ac probandi lo-

tes declarant vel supplet, Adden ad Baratu. dec. 43. in fine, & Rota sibi.

Cum enim antiquiori tempore non haberetur iste com-

modior ulius ducenti ligna cum curribus seu plaustris &

barbitiis, sed dererentur in dorso animalium, sufficie-

bat pro publico itinere angusta via duorum vel trium pe-

domum, neque superbet necessitas, ut illa eset per loca magis

plana & commoda, Postquam vero ufa haberet cepit iste

commodior modus, pro quo latior, & commodior via necessaria erat, Dux Jo: Antonius dicto moderno tempore gestum confruxit; Et sic id quod moderno tempore gestum erat, non percutiebat substantiam viæ in genere, sed ejus maiorem latitudinem, ac aptationem, idque veritatem respectivè dicebant omnes tefles hinc inde induciti, licet judices nullam fidem, neque iſis, neque illis praestare vellent, itaue nec quidem eos nominati finerent, ut potest rusticos, ad cuiuslibet partium oportunitatem deponentes, quod dannare non poterant.

¹⁴ Pro solutione igitur dicti objecti ex allegatis iuribus, & autoritatibus deduci, circa necessitatem probandi via publicum usum per tempus immemorabilem, vel aliam probationem, quod illud folum sit publicum, publica auctoritate ad id destinatum, quoniam neq; allegata jura, neque DD. id cogitare, ipse enim usus commercio necessarius, publicitate probat, cum jura de dicta probatione loquentia, percutiant tertiam speciem viarum, de qua infra; Cum enim ferè omnes viæ Orbis, five fuit de prima, five de secunda species predictis, intercedent per agros, & tenues privatorum, atque sepius unus fit agri dominus ab una, & altera via parte, Hinc sequetur, quod ita in cuiuslibet libto posuit est, claudere vias publicas, illas praetertim par vas juxta secundam partem substitutionis, & cogere vecturales, ac itinerantes ad probandum immemorabilem, vel destinationem soli publica auctoritate, quo nil absurdius, adhuc in jure non auditum, cum id folium procedat in illis (cortis, quæ proprie vias publicas magis lutoias vel alias incommodes, itinerantes facere solet per agros pri vatos jux. casum, de quo in Spoletoana dis. seq. & in hac versitate aquivocum.

Tertia demum est species viarum vicinalium, quæ propter sunt illæ, confituta ex privatorum agrorum conflatone, atque aliquorum privatorum prædiorum usu, & communitatis principaliter destinata sunt, quamvis accidentalis ali quoque deserviant, prout frequenter contingere solet in illis tenutis, vel castib; quæ conceduntur ad vineas etiam constructionem, quia totum folium est juris privati, & constat de origine status privati ex ipsa rei evidentiâ, vel situatione, destinatur autem aliiq; viæ per easdem concessionarios vel concidentes pro singulari vinearum seu prædiorum communitate, & ista sunt viæ, de quibus dicit text. in d. I. finff. de loc. public. quod aliquæ inter ipsa predia intermixtuntur, aliquæ vero excent ad vias consulariæ, vel ad mare, seu ad flumen.

De hac ultima species agunt DD. deibus Surdi. dec. 42. Laderch. conf. 124. Menoc. conf. 448. Païtelli. expedit. 67. Rot. d. 101. p. 4. rect. 2. & in d. Romana servitutis coram Cerro, qui sunt viæ per agros, & fundos privatos, introducuntur per privato usu, & communitate, inde ad effundam, ut innutient qualitatem, atque ex privatis sicut publica, dicta requisita deservantur, & haec videtur vera theorica, & ipsissima genuina legalis veritas.

Applicando igitur istam theoriam ad praestantis controversias, agunt Borelli de prefat. Reg. Catholicæ cap. 7. & bene Rovit. conf. 1. & 2. & quorum auctoritas hodie in Urbe intra distritum exercetur ut supra, & quandoque cum Praesidente per totum Statum ex his, quæ habentur in Reatina taxâ pro Communitate Nufra hoc ist. disc. 14. quia resipicunt publicum commercium in univeritate, & communicationem cum toto Orbe, atque ista sunt propriæ viæ existentes sub immediate Supremi Principis protectione, sub qua tamen etiam sequentes esse non desunt.

Pivitae sunt illæ, exentes a via consulari, ducent ad vicos, colonias, & castra, & respectivè ab istis reducent ad viam consulariæ. Dicuntur autem privatae, ad differentiam dictæ praecedentis specie, ex quia ad ultimam aliquorum locorum, seu populorum tantum deserviunt, non destinatae communicationi universali, proportionabiliter autem, & respectivè sunt etiam publicæ, respectu illorum viæ, & coloniarum, seu populorum in eis viventium.

Utpotius exit ab Urbe via consulari, vulgo dicta strata Romana, recto trahit ducens per agrum Tufculanum, vel Albanenum, & succedit per alia loca, ulpius quo ducat ad mare, Civitatem, vel flumen, ubi desinat, atq; haec est prima species viæ. Verum ab ista, tanquam matrice, excent, vel respectivè ad eam ingreduntur plures viæ, ducentes ad casta, & alia loca, ad quæ itinerant per diæm viam consulariæ accessus vel recessus haberent, non potest, & haec est secunda species, que in jure privatae nuncupatur, ad differentiam consularium, sub nomine strata, seu viæ publicæ propriæ venientium, sed in se est etiam publica.

Quinidem, & haec secunda species subdivinguitur, quia intra ejusdem Civitatis, Oppidi, vel Castrorum territorium, adiungit viæ, que in sui genere proportionabiliter, & respectivè, dici possunt majores & consulares, ex quibus habent ingressus, & regressus per alias parvas vias, privato-

rum agros intersecantes, pro commercio de una contrata ad alteram ejusdem territorii, cuius cultura, & communicatio alii habent non potest, ut edocemur, non solum ex dictis iuribus, sed etiam ab ipso iure naturæ, & communis totius orbis usu necessario, & de hac secunda specie agitur apud Caval. dec. 631.

In istis prima, & secunda viarum speciebus, prorsus erroreneum videatur in jure desiderare in transfeuntibus necessitatibus probandi immemorabilem, vel aliam probationem, quod illud folum sit publicum, publica auctoritate ad id destinatum, quoniam neq; allegata jura, neque DD. id cogitare, ipse enim usus commercio necessarius, publicitate probat, cum jura de dicta probatione loquentia, percutiant tertiam speciem viarum, de qua infra; Cum enim ferè omnes viæ Orbis, five fuit de prima, five de secunda species predictis, intercedent per agros, & tenues privatorum, atque sepius unus fit agri dominus ab una, & altera via parte, Hinc sequetur, quod ita in cuiuslibet libto posuit est, claudere vias publicas, illas praetertim par vas juxta secundam partem substitutionis, & cogere vecturales, ac itinerantes ad probandum immemorabilem, vel destinationem soli publica auctoritate, quo nil absurdius, adhuc in jure non auditum, cum id folium procedat in illis (cortis, quæ proprie vias publicas magis lutoias vel alias incommodes, itinerantes facere solet per agros pri vatos jux. casum, de quo in Spoletoana dis. seq. & in hac versitate aquivocum.

Quarta distinguitur est manea, dum totius Orbis usus docet, plures alias adesse viarum species, quare melius distinguere alter text. in l. 3. §. viæ publicæ vers. viarum, ff. ne quid in loco publico, ubi tres viarum species generales constitutuntur, scilicet publicæ, private, & vicinales.

Publicæ sunt illæ, quæ Graci appellant *Basilicas*, anti-

quæ autem Jurisconsulti, juxta usum Pandectarum, &

Codicis, vel lingua latine professores vocant *Militares*,

Consulares, vel *Praetorias*, Feudistis vero, & aliæ eas vocant *Regales*, *regias*, *magistras*, *senatus*, per antonomasiæ,

& in materna lingua juxta usum Urbis, & locorum adiacentium dicuntur *strade Romane*; Et haec propriæ est illa viarum species, quam text. in c. unic. quæ fuit regalia in usus feudorum ponit inter Regalia, & ibidem communitate feudisti, verbo viæ publicæ.

Atque in istis cadit quæstio, quæ fuit per totam Europam, præterit in Urbe, & in Sac. Consula frequentem habetur inter majora Tribunalia Supremi Principis, ac Baronies, seu Officiæ inferiores, super privativa cognitione disprobacionum aliquorūm delictorum, quæ in iis communittur, ut lique ex Ripoll. de Regaliæ cap. 40. per 10. præterit n. 21. cum sequ. ubi ceteri.

Prout ista antiquitus erant per totum Imperium Romanum sub cura *Ædilium*, quæ iurisdictio

agent Borelli de prefat. Reg. Catholicæ cap. 7. & bene Rovit. conf. 1. & 2. & quorum auctoritas hodie in Urbe intra distritum exercetur ut supra, & quandoque cum Praesidente per totum Statum ex his, quæ habentur in Reatina taxâ pro Communitate Nufra hoc ist. disc. 14. quia resipicunt publicum commercium in univeritate, & communicationem cum toto Orbe, atque ista sunt propriæ viæ existentes sub immediate Supremi Principis protectione, sub qua tamen etiam sequentes esse non desunt.

Pivitae sunt illæ, exentes a via consulari, ducent ad vicos, colonias, & castra, & respectivè ab istis reducent ad viam consulariæ. Dicuntur autem privatae, ad differentiam dictæ praecedentis specie, ex quia ad ultimam aliquorum locorum, seu populorum tantum deserviunt, non destinatae communicationi universali, proportionabiliter autem, & respectivè sunt etiam publicæ, respectu illorum viæ, & coloniarum, seu populorum in eis viventium.

Utpotius exit ab Urbe via consulari, vulgo dicta strata Romana, recto trahit ducens per agrum Tufculanum, vel Albanenum, & succedit per alia loca, ulpius quo ducat ad mare, Civitatem, vel flumen, ubi desinat, atq; haec est prima species viæ. Verum ab ista, tanquam matrice, excent, vel respectivè ad eam ingreduntur plures viæ, ducentes ad casta, & alia loca, ad quæ itinerant per diæm viam consulariæ accessus vel recessus haberent, non potest, & haec est secunda species, que in jure privatae nuncupatur, ad differentiam consularium, sub nomine strata, seu viæ publicæ propriæ venientium, sed in se est etiam publica.

Quinidem, & haec secunda species subdivinguitur, quia intra ejusdem Civitatis, Oppidi, vel Castrorum territorium, adiungit viæ, que in sui genere proportionabiliter, & respectivè, dici possunt majores & consulares, ex quibus habent ingressus, & regressus per alias parvas vias, privato-

rum agros intersecantes, pro commercio de una contrata

publicitate, donec probetur contrarium, ut apud Caval. dec. 631. ac supponunt omnes firmantes iam receptam, & vulgaram propositionem, ut viæ, quæ incipiunt a publico, & definit in publicum, presumunt publica, ut ultra Cavalier. d. dec. 631. Iterna in c. 1. quæ fin Regalia, verbo via publica n. 3. Affili. ibid. n. 6. Surd. d. dec. 42. num. 3. Franch. dec. 141. n. 3. Tondut. qu. civis. 135. n. 10. cum seq. & omnes.

Præterit ex dicta circumstantia necessitatis commercii, & passivi cum Urbe, ad quam ligna, & alia bona hujusmodi a portatori non possunt per terram in dorso animalium, minisque per aer, sed perneccesse per fluviem, ad quod non constat aliam adesse viam, ideoque cum ista castra, & memoria in eorum territorio existentia, sunt antiquæ etiam de tempore antiquæ triumphantis Romæ, quæ utpote longe maiorem populum in centuplo habens, maiorem habebat necessitatem lignorum, & aliorum, ab his adjacentibus locis veherendum, idcirco perneccesse supponenda est viæ, per quam dictus accessus haberi posset, & hoc est quod mathematicè convincere videbatur hanc veritatem circa existentiam viæ publicæ in generi, quamvis circa latitudinem, meliorem aptationem, cum aliqua etiam loci immutatio, illa que nunc extat dici potest moderna.

Neque per hujusmodi viam prejudicatum diebam dominio tenet, à qua hincidet illa circumdata est, quoniam viarum dominium ad quatuor effectus considerari solet, Unus est vius, & dictum omnium fuit nullius. Secundus est defensionis, & protectionis, & est Supremi Principis, atque iro respectu viæ dicuntur de Regalibus, & Principi reteratis. Tertius iuridictionis, & fuit Civitatis, vel domini loci (exceptis casibus, in quibus idem Princeps prætentit privatam, vel cumulativam), Et quartus est quod dominium soli, & est Civitatis, vel etiam privati, per cujus agrum viam intercat, quia non implicat, viam ad dictos tres alios effectus esse publicam, & palam, tanquam per viam publicam pertransiri, ac etiam publicas processiones haberi; Introducta vero, per appellationem à quodam incidenti, causa in Curia coram A. C. Baillii defensiones insistebant in eo, quod cum agetur ter de servitio habente causam discontinuam, ad illam inducendam, necessaria est immemorabilis ex parte transfractum non probata, ex deductis dec. 101. p. 4. rec. tom. 2. ubi concordantes, quia est decisio punctualis, cum quo processus est in Romana servitutis 29. Januarii 1666. coram Cerro.

Et sic quando text. d. 1. 2. viæ viæ publicam, dicit, quod via publica dicitur ea, cujus folium est publicum, intelligitur quod dictos alios tres effectus, præterit circa ulm, sed non implicat eam esse publicam, in agrotum privato existente, cum ita sine legibus, & auctoritatibus, docet praxis totius Mundi, etiam quod ipsam vias militares seu consulares, & magistras, & tenatas, cum non ageretur de fundo culto sepius vel muris recinto, cui publicus transitus est incongruus.

Levisimum autem videbatur contrarium argumentum, in quo aliqui adeo se fundant, deducunt ex eo quod in antiquis divisionibus, hujusmodi via posita non est pro confine, Tum quia, viæ, flumina, & similia tanquam fines publici, & invariabiles, distinguere quidem solent territoria, & jurisdictiones, sed non est confinio, quæ concludat perneccesse, ut in proposito habentur in Sabiniæ, transits, & præcessit, atque flante antiqua consuetudine transeunt per hujusmodi locum, tanquam publicum, talis in dubio erat præsumptio, absque necessitate probandi formiter immemorabilem cum omnibus requisitis, quia probacione per annos 50. sufficere punctualiter firmiter apud Cavalier. d. dec. 631. ubi in specie de via medio fundi privati.

Et quoniam ex re facie constaret, hujusmodi viam consuetam esse ex privatis prædicti vicinorum, itaut, vicini, lis potius, quam publica dicenda est, adhuc tamen, dum non docebatur illam esse viam publicam, cujus requisita habebat, dum incipiebat ab una via publica, & in alteram viam pariter publicam desinabat, juxta dec. Cavalier. 631. cum aliis, quæ in proposito habentur in Sabiniæ, transits, & præcessit, atque flante antiqua consuetudine transeunt per hujusmodi locum, tanquam publicum, talis in dubio erat præsumptio, quia non implicat, viam ab initio constitui ex prædictis privatorum pro vicinorum communitate, & deinde ex longe obseruantia offici publicam, vel faltem talem, quod omnibus viciniis non contentientibus, claudi non posse, ad text. in l. fin. ff. de locis publicis Surd. dec. 42. n. 15. cum sequ. Barz. dec. ult. Regin. sen. conf. 43. n. 22. apud quos ceteri.

Ex his, stante prædictum dicta satis punctualis dec. Cavalier. videbatur probabilita esse jura Christallinae, aliorumque pro aliis viæ inservientium; Sed ab initio, quo ad causam defensionis assumpsit fui, maximam mihi intulit difficultatem ille portonus semper retinetus cum signis antiquis portæ, seu cancelli ad claudendum, Hoc enim ad oculum excludat qualitatem viæ publicæ vel etiam vicinalis, dum per dicti portoni retencionem, prædicti dominus non retinetur debeat facultatem claudendi quandcumque, quod quoniam publico repugnat; Et quoniam satis fulsis fuerit ita facere communie id, quod totum erat unius ex contentibus.

A N O T . A D D I S C . CXXXVI.

Ista causa adhuc pendet in eodem statu, ut in dicturum, & ad hanc materiam viarum, conferunt ea, quæ habentur discursu. seqq. & tit. de Servit. disc. 23.